

11

MAGNETOFONSKI SNIMAK

ZAJEDNIČKE SEDNICE SVA TRI VEĆA SKUPŠTINE
SOCIJALISTIČKE AUTONOMNE POKRAJINE KOSOVA,
ODRŽANE 13. MARTA 1989. GODINE

MAGNETOFONSKI SNIMA
ZAJEDNIČKE SEDNICE SVA TRI VEĆA SKUPŠTINE SOCIJALISTIČKE AUTONOMNE
POKRAJINE KOSOVA ODRŽANE 23.03. 1989.GODINE

Priština, mart 1989.godine

Drugarice i drugovi delegati,

Otvaram 24 zajedničku sednicu svih veća Skupštine Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosova.

Konstatujem da sednici prisustvuje većina delegata u svakom veću te da prema tome postoji kvorum za punovažan rad i odlučivanje.

Zapisnik sa 22. zajedničke sednice svih veća Skupštine SAP Kosova održane 24. februara ove godine dostavljen je delegatima.

Da li neko ima primedbi na Zapisnik?/Nema/

Pošto nema primedbi konstatujem da je Zapisnik sa 22. zajedničke sednice svih veća Skupštine SAP Kosova usvojen bez primedbi.

Obaveštavam delegate da današnjoj sednici prisustvuju i drugovi: Sinan Hasani, član Predsedništva SFRJ, drug Šefcet Jašari, član Predsedništva SR Srbije, Velimir Vukmanović i Ferat Ahmeti, potpredsednici Skupštine Socijalističke Republike Srbije, zamenici predsednika Ustavne komisije SR Srbije, predstavnici jugoslovenske narodne armije, predstavnici svih društveno-politčkih organizacija Pokrajine, zamenik Generalnog sekretara SIV-a, zamenik Saveznog sekretara za poljoprivredu, predsednici Skupština opština i drugi gosti.

Za ovu sednicu predlažem sledeći

D n e v n i r e d:

1. Razmatranje Amandmana od IX do XLIX na Ustav Socijalističke Republike Srbije, radi davanja saglasnosti.

Obaveštavam delegate da smo ovih dana dobili veći broj telegrama od skupština medjopštinskih regionalnih zajednica, skupština opština sa cele teritorije Republike i drugih organizacija i pojedinaca iz Republike i naše Pokrajine u kojima nam se

upućuje podrška i apeluje da damo svoj doprinos u interesu
jedinstva Jugoslavije i Socijalsitičke Republike Srbije.

Stavljam na glasanje ovu predloženu tačku dnevnog
reda.

Da li se prihvata dnevni red? (Prihvata se)

Konstatujem da je dnevni red današnje sednice
utvrdjen.

Prelazimo na razmatranje prve tačke dnevnog reda
pretres Amandmana od IX do XLIX na Ustav Socijalsitičke Republike
Srbije radi davanja saglasnosti.

Drugarice i drugovi delegati,

Skupština Socijalsitičke Republike Srbije na sednici
23.februara 1989.godine, utvrdila je tekst Amandmana od IX do
XLIX na Ustav Socijalsitičke Republike Srbije. Isto tako Skupština
Socijalsitičke Autonomne Pokrajine Vojvodina na sednici od
10.marta ove godine, dala je saglasnost na iste Amandmane na
Ustav Socijalsitičke Republike Srbije.

Na osnovu člana 399. Ustava Socijalističke Republike
Pokrajine Kosova, Socijalsitičke Autonomne Pokrajine Kosova i
člana 430 Ustava Socijalsitičke Republike Srbije, Skupština
Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosova treba da da saglasnost
na amandmane na Ustav Socijalsitičke Republike Srbije.

U ime Komisije Skupštine Socijalističke Autonomne
Pokrajine Kosovo za ustavana pitanja, dozvolite mi da podnesem
uvodno izlaganje u vezi sa tekstom amandmana na Ustav Socija-
lističke Republike Srbije.

Ima uvodno izlaganje

UVODNO IZLAGANJE NA SEDNICI SVA TRI VEĆA SKUPŠTINE
SAP KOSOVA 23. MARTA 1989. GODINE

RAZMATRANJE AMANDMANA IX DO XLIX NA USTAV SR SRBIJE
RADI DAVANJA SAGLASNOSTI

Priština, marta 1989. godine

Osnovni razlozi ustavnih promena u našoj zemlji temelje se^{na} sve dubljoj društvenoj krizi i potrebi da se otvori ustavno-pravni prostor za sprovođenje kompleksne društvene reforme u skladu sa opredeljenjima koja su posebno utvrđena na XIII kongresu SKJ i Konferenciji Saveza komunista Jugoslavije.

Ustavne promene imaju za cilj da se stvore uslovi za brži materijalni razvoj i efikasnije otklanjanje uzroka ekonomske i društvene krize, potpunije ostvarivanje klasne i demokratske sadržine našeg društva, jačanje nacionalne ravnopravnosti, jačanje uloge radnog čoveka i udruženog rada i uspostavljanje većeg jedinstva u jugoslovenskoj federaciji kao izraza trajnog interesa radničke klase.

Ustavna reforma u našem društvu vrši se integralno: u Federaciji, u socijalističkim republikama i socijalističkim autonomnim pokrajinama. Krajem prošle godine usvojeni su amandmani na Ustav SFRJ. Danas naša Skupština odlučuje o davanju saglasnosti na Amandmane na Ustav SR Srbije, a u narednom mesecu usvojiće se amandmani na Ustav SAP Kosova.

O promenama u društveno-ekonomskom i političkom sistemu koje su izvršene u Ustavu SFRJ već je bilo govora u više prilika. Zbog jedinstva sistema te odredbe su preuzete i u Ustavu SR Srbije. Zato bi danas trebalo da se okrenemo onom delu Ustava SR Srbije u kome se vrše promene koje se odnose na ustavni položaj SR Srbije i autonomnih pokrajina.

U promenama u ovom delu Ustava SR Srbije polazilo se od utvrđenog opredeljenja da se ne menjaju osnovna načela Ustava iz 1974. godine, od temeljnih principa našeg sistema i socijalističke revolucije i od doslednog ostvarivanja pune nacionalne ravnopravnosti naroda i narodnosti. Polazilo se od opredeljenja da se uvažava suština ustavnog položaja socijalističkih autonomnih pokrajina, da se učvršćuje jedinstvo i zajedništvo u našoj Republici. Stoga je bilo nužno obezbediti da SR Srbija kao država i samoupravna zajednica vrši neophodne funkcije na celoj teritoriji Republike i da se istovremeno dosledno realizuje suština autonomije pokrajina i stvaraju uslovi da se socijalističke autonomne pokrajine iskažu u oba svojstva - kao sastavni delovi SR Srbije i konstitutivni činioци jugoslovenskog federalizma.

Potreba da se ove promene izvrše proizišla je iz dugogodišnje negativne prakse odnosa u SR Srbiji koji su bili izvor stalne političke napetosti sa teškim posledicama po stabilnost čitave naše socijalističke zajednice. Negativne posledice takvog stanja posebno su se odražavale na medjunacionalne odnose na Kosovu.

Svima su dobro poznate i ocene Saveza komunistā na XIII kongresu i Konferenciji SKJ, da se neka rešenja u normativnom delu Ustava moraju precizirati, odnosno izmeniti kako bi se prevazišli krupni problemi koji su teško opterećivali odnose u SR Srbiji i zemlji u celini.

Značajan doprinos na idejno-političkom razjašnjavanju suštine i pravaca ustavnih promena u SR Srbiji dala je XVII

da se "CK SKJ zalaže za takve ustavne promene kojima će se obezbediti da SR Srbija kao država i samoupravna zajednica ostvaruje neposredne funkcije na celoj teritoriji i da se dosledno realizuje suština autonomije pokrajina koje su u sastavu SR Srbije i konstitutivni činilac Federacije".

I ovom prilikom treba reći da predloženi amandmani ni u čemu ne menjaju osnovna ustavna načela. Amandmanima se ne dovodi u pitanje svojstvo pokrajina kao konstitutivnih činilaca jugoslovenskog federalizma i njihovo neposredno predstavljanje u federaciji i njenim organima sa pravom samostalnog učestvovanja u procesu odlučivanja. U tom sklopu pravo pokrajina na samoorganizovanje ostaje nedirnuto, kao i pravo na donošenje Ustava. Zatim, odgovornost pokrajina za sopstveni razvoj i razvoj svoje Republike i federacije se ne menja, kao ni njihova ekonomska i finansijska autonomija. Na zakonodavnom planu pokrajine zadržavaju pravo da uređuju sva pitanja koja se u zajedničkom interesu ne uređuju na osnovu Ustava, u federaciji, odnosno SR Srbiji.

Ravnopravnost jezika naroda i narodnosti ostaje u punoj meri zaštićena. Pokrajina zadržava svoje funkcije u oblasti odbrane i unutrašnjih poslova, ima štab teritorijalne odbrane i službu bezbednosti, i druge funkcije koje čine suštinu autonomnosti pokrajina, što se ne dovodi u pitanje ovim ustavnim promenama. Sve to najbolje pokazuje koliko su neistinite i lišene svakog osnova tvrdnje da se ovim amandmanima ugrožavaju osnovna svojstva autonomnih pokrajina.

Zato, sa svom sigurnošću treba ponovo reći ono što je više puta nedvosmisleno potvrđeno na sednicama CK SKJ, u Skupštini SFRJ, u Predsedništvu SFRJ, u Saveznoj konferenciji SSRN, u svim republikama i SAP Vojvodini i u odgovarajućim organima SR Srbije: Amandmanima na Ustav SR Srbije se ne dira u revolucionarne tekovine našeg društva, AVNOJ-ske principe, u osnove sistema, ustavna načela, u bratstvo i jedinstvo, u ravnopravnost pripadnika svih naroda i narodnosti.

Promenama se, ustvari, otklanjaju one greške i propusti u ekonomskim i političkim odnosima i koji su nas, kako nam je sam život pokazao, odveli u krizu, u loše međusobne odnose, u nacionalizme, u različite oblike otudjenosti, što nas kao zajednicu teško ugrožava i zatvara put modernom, razvij bogatom i demokratskom socijalističkom samoupravnom društvu.

Ovim ustavnim promenama ne stvaraju se mogućnosti da se bilo kome uskraćuju slobode i prava. Naprotiv, SR Srbija je još jedan garant da svi ljudi koji u njoj žive, bez obzira na nacionalnost, veru, pol i druge osobenosti, budu svuda i na svakom mestu istinski ravnopravni i da niko u radnoj organizaciji, mesnoj zajednici, opštini, pokrajini ili republici tu ravnopravnost ne može ugroziti.

Sve ovo je potrebno i danas istaći da bi svaki naš gradjanin, svaki naš radni čovek do kraja shvatio i razjasnio suštinu i stvarnu sadržinu ovih ustavnih promena koje su ne retko smišljeno i sračunato predstavljane u krivom svetlu.

Na ovim amandmanima se radilo u brojnim radnim telima i grupama Komisije za ustavna pitanja Skupštine SR Srbije i

i
Otuda se može reći da su oni rezultat zajedničkog rada, strpljivog i odgovornog usaglašavanja. U tom zajedničkom radu predstavnici naše Pokrajine bili su u punoj meri angažovani. U mnogim značajnim pitanjima njihov doprinos je nesumnjiv i nastao je kao rezultat predloga i sugestija Komisije za ustavna pitanja Skupštine SAP Kosova.

enom,
Trebalo reći da je u tom zajedničkom radu bilo i razlika u mišljenjima, što je i normalno u procesu rada i usaglašavanja. One su u početku bile dosta značajne, ali su se postepeno ublažavale i otklanjale. U ne malom broju pitanja naši stavovi su bili uvaženi, jer se ocenilo da odgovaraju ciljevima ove ustavne reforme. U drugim slučajevima ocenili smo da i mi treba da naše stavove približimo onima koji su dolazili iz organa i društvenih tela Republike ili SAP Vojvodine. Bilo je to odgovorno i strpljivo traženje najboljih zajedničkih rešenja.

Ciljevi koje smo na početku zajednički formulisali: jačanje jedinstva Republike i obezbeđivanje da ona vrši osnovne državne funkcije na celoj teritoriji, autonomnost pokrajina i puna nacionalna ravnopravnost, bili su prava merila u oceni pojedinih stavova.

Javna diskusija je imala veliki uticaj na formulisanje i sadržaj amandmana. Pri tome se ne može zanemariti činjenica da je ona bila različita u pojedinim delovima naše Republike. Takođe, treba istaći da, i pored uložениh napora, organizovane socijalističke snage nisu uvek mogle da se suprotstave tendencijama i snagama koje su bile protiv ustavnih promena i koje su uspele da plasiraju razne dezinformacije i očigledne neistine.

Pri svemu tome, i u našoj Pokrajini, u pojedinim sredinama, bilo je određenih razlika u ispoljenim gledanjima na ove amandmane, ali i razlika u odnosu na gledanja koja su ispoljena na užem području Republike i u Vojvodini. U takvoj situaciji morale su se tražiti sinteze i iznalaziti ono što je zajedničko.

Ustav SR Srbije donosi se za celu Republiku. Stoga se ne može smatrati da je merodavno jedino ono što se ispoljilo kao preovladavajuće gledanje u jednom ili drugom delu Republike. Morala su se uvažavati sva mišljenja i uporno nastojati da se iznadje sve ono što je zajednički interes svih radnih ljudi i gradjana, svih naroda i narodnosti u SR Srbiji. U takvim uslovima bilo je nužno pokazati potrebno razumevanje i za drugačija gledanja.

Izvesno je da brojni zahtevi koji su u javnoj raspravi došli do izražaja, na primer na užem području Republike i Vojvodine, nisu ušli u amandmane, jer takva gledanja nisu bila prihvatljiva sa stanovišta utvrđenih ciljeva ustavnih promena. A to su, pre svega, oni predlozi iz javne diskusije koje smo zajednički ocenili da su neprihvatljivi i neprincipijelni jer su zadirali u osnovna načela, svojstvo Pokrajine kao konstitutivnog činioca federacije, ili predlozi da se Ustav Pokrajine svede na ustavni zakon ili statut. Ali je, isto tako, izvesno da smo u određenim slučajevima morali imati razumevanja i za izražena gledanja u drugim delovima Republike, iako je u našoj Pokrajini o njima bilo određenih rezervi. Nisu, međjutim, pravljene neprincipijelni kompromisi.

Nije postojala niti će postojati spremnost za kompromise i rešenja koja bi odudarala od temeljnih opredeljenja i vrednosti naše socijalističke revolucije, ravnopravnosti naroda i narodnosti,

bratstva i jedinstva i suštine autonomnosti pokrajina koja je trajni interes podjednako svih naroda i narodnosti koji žive u njoj. Zajednička rešenja prihvatana su samo onda ako su mogla biti stavljena u okvir opštih polaznih ciljeva ustavnih promena.

Pojedina rešenja iz amandmana na Ustav SR Srbije koja su od posebnog značaja za ostvarivanje ustavnog položaja autonomnih pokrajina kao delova SR Srbije izazvala su, razumljivo, posebnu pažnju, razlike u mišljenjima, pa i određena nerazumevanja. Te razlike su strpljivim zajedničkim radom prevaziđene u okviru Komisije za ustavna pitanja Skupštine SR Srbije, uz aktivno učešće ustavnih komisija pokrajina, odnosno u samoj Skupštini SR Srbije, gde su i utvrđeni amandmani na Ustav SR Srbije.

Posebnu pažnju u našoj Pokrajini, s razlogom je privlačilo pitanje jezika naroda i narodnosti u službenoj i javnoj upotrebi. U koncipiranju amandmana nije uopšte bilo sporno da osnovno polazno načelo mora biti načelo ravnopravnosti srpskohrvatskog jezika i jezika narodnosti.

Polazeći od toga, amandmanima je predviđeno da je u SR Srbiji u službenoj i javnoj upotrebi srpskohrvatski jezik i njegova pisma - ćirilica i latinica, kao i da je, na područjima na kojima žive narodnosti u ravnopravnoj službenoj i javnoj upotrebi srpskohrvatski jezik i jezici tih naroda i narodnosti, u skladu sa Ustavom i zakonom.

U toku priprema amandmana polazeći od predloga Komisije za ustavna pitanja Skupštine SAP Kosova unet je stav kojim se predviđa da se pokrajinskim ustavom utvrđuje koji su jezici

narodnosti u ravnopravnoj službenoj i javnoj upotrebi, kao i da pokrajine obezbeđuju ravnopravnost jezika i pisma narodnosti sa srpskohrvatskim jezikom i njegovim pismima. Iz toga proizilazi da, pored garancija koje u ovom pogledu pruža Ustav SFRJ, postoje i odgovarajuće garancije Ustava SR Srbije, na osnovu kojih će se pitanje jezika u službenoj i javnoj upotrebi bliže urediti Ustavom i Zakonom Pokrajine koje proizilaze iz nekih naših specifičnosti.

U Ustavu SAP Kosova sadržana je nejasnoća koja je, pored ostalog, omogućavala da se jedan jezik u službenoj i javnoj upotrebi favorizuje, a drugi potiskuje, što je uočeno i ocenjeno kao propust, a i u praksi je bilo propusta i nedoslednosti. Neki od njih su političkom akcijom otklonjeni. Promenama koje se vrše u Ustavu SR Srbije i promenama koje će se izvršiti u ustavu SAP Kosova, obezbediće se puna ravnopravnost jezika, tako da neće moći da se isključuje ili zapostavlja nijedan jezik.

S obzirom na osetljivost ovog pitanja, bilo je neosnovanih tvrdnji da će se donošenjem amandmana na Ustav SR Srbije umanjiti neka prava narodnosti i suziti upotreba njihovog jezika. Medjutim, pravi cilj i smisao ustavnih promena u ovoj oblasti upravo je i bio u tome da se obezbedi i garantuje ravnopravnost srpskohrvatskog jezika, zapravo da se spreči njegovo potiskivanje, i da se onemoguće slabosti kojih je bilo, pri čemu pravo pripadnika albanske narodnosti na upotrebu albanskog jezika, a na područjima gde žive Turci i turskog jezika - u državnim organima, sredstvima informisanja, obrazovanju i javnom životu uopšte - ne bi ni u čemu bilo umanjeno ili okrnjeno.

U početku su postojale određene razlike u mišljenjima i u pogledu regulisanja krivično-pravne zaštite. Nije bio sporan zahtev da jednakost i ravnopravnost svih građana u Pokrajini i Republici u pogledu zaštite osnovnih prava i sloboda budu obezbedjeni i u oblasti krivično-pravnog zakonodavstva. Upravo radi toga se u Ustavu precizira sadržina republičkog krivičnog zakona, koji treba da obezbedi zaštitu svih sloboda i prava utvrdjenih Ustavom SR Srbije, kao i drugih odnosa uređenih tim Ustavom i republičkim zakonima s jedinstvenom primenom, što je od posebnog značaja za otklanjanje osećanja nesigurnosti Srba i Crnogoraca u Pokrajini. Istovremeno, ocenjeno je da pokrajine svakako treba da imaju pravo da i samostalno utvrđuju krivična dela radi zaštite takvih vrednosti koje predstavljaju specifičnost, a koje nisu zaštićene saveznim i republičkim krivičnim zakonom. Na taj način došlo se do rešenja koje obezbeđuje jedinstvene funkcije Republike i autonomnost pokrajina u ovoj oblasti.

Pitanja odnosa republičkog i pokrajinskog ustava bila su jedna od onih koja su izazvala razlike u stavovima. U jednoj fazi rada bilo je predloga da se postojeći odnos republičkog i pokrajinskog Ustava izmeni u tom smislu da pokrajinski Ustav mora biti u saglasnosti sa republičkim Ustavom. Medjutim, zajedničkim radom ocenjeno je da je bolje da se i u amandmanima zadrži postojeći princip, tj. da Ustav pokrajine ne može biti u suprotnosti sa Ustavom SR Srbije. Kako sada u Ustavu SR Srbije nije utvrdjen način otklanjanja eventualne situacije u kojoj je Ustav Pokrajine suprotan Ustavu Republike, predvidjeno je rešenje kojim se otklanja ovakvo neprihvatljivo i neustavno stanje,

10

kad ga konstatuje ustavni sud Srbije i Skupština SR Srbije, i u takvom slučaju Skupština Autonomne Pokrajine, u roku od godinu dana, treba da otkloni tu suprotnost.

Amandmanima su precizirana pojedina zakonodavna ovlašćenja Republike koja su u praksi različito tumačena, što je dovodilo do teškoća u donošenju odgovarajućih republičkih zakona i bilo izvor nejedinstva i osložnjavanja odnosa u Republici.

Medju predmetima zakonodavnog uređivanja, čije je preciziranje od naročitog značaja za obavljanje važnih državnih funkcija, svakako su narodna odbrana, bezbednost i medjunarodna saradnja. U zajedničkom radu ocenjeno je da postojeće ustavom utvrdjene funkcije Republike u ovoj oblasti ne obezbeđuju nužno jedinstvo Republike, s obzirom na činjenicu da se radi o zaista klasičnim državnim funkcijama. Dosadašnje stanje nesumnjivo je imalo negativni odraz ne samo na jedinstvene funkcije Republike, već i na odnose pokrajina s Republikom, pa i na ukupnu političku stabilnost u Pokrajini, Republici i široj jugoslovenskoj zajednici. Iz tih razloga ocenjeno je da se u ovim oblastima mora obezbediti neophodni minimum jedinstvenih funkcija Republike, ali da se, isto tako, moraju u punoj meri sačuvati autonomne funkcije Pokrajine.

Na osnovu tih zajedničkih opredeljenja utvrdjeno je ovlašćenje Republike da u skladu sa osnovama sistema narodne odbrane koje uređuje federacija, jedinstveno uredi bitne odnose u oblasti narodne odbrane. Predložena rešenja predstavljaju potrebnu garanciju za uspešno obavljanje funkcije Republike u ovoj oblasti, ali i za očuvanje potrebnih ovlašćenja i sadašnje

odgovornosti pokrajina za organizovanje i razvoj narodne odbrane u pokrajinama.

Na istoj osnovi precizirane su funkcije SR Srbije u oblasti unutrašnjih poslova. Zajednički je ocenjeno da je potrebno da se Ustavom obezbede Republici neophodne funkcije na celoj njenoj teritoriji, pri čemu se ne dira u odgovornost organa autonomnih pokrajina u ovoj oblasti.

U oblasti medjunarodnih odnosa, u amandmanima su sadržana rešenja koja prate promene u Ustavu SFRJ i sa njima čine celinu.

Predvidjena su preciznija ovlašćenja i odgovornost republičkih organa za izvršavanje republičkih zakona, i to radi njihovog doslednog, efikasnog i jedinstvenog izvršavanja na celoj teritoriji. U punoj meri se potvrđuje neposredna odgovornost i nadležnost pokrajinskih organa za sprovođenje republičkih zakona.

Dosledno zahtevu da je nužno obezbediti ravnopravan položaj gradjana u celoj Republici, u pogledu sudske zaštite njihovih osnovnih sloboda i prava, traženo je rešenje kojim bi se prevazišla postojeća situacija u kojoj Vrhovni sud Republike nema nikakva ovlašćenja u odnosu na gradjane Republike koji žive u autonomnim pokrajinama. Došlo se do rešenja kojim se otklanja ovaj nedostatak, a kojim se ne ugrožava sudska autonomija Pokrajine. To rešenje zasniva se na principu da Vrhovni sud Srbije treba da odlučuje o vanrednim pravnim sredstvima protivu odluka sudova na teritoriji Republike. Uvažavaju se, pri tome, u punoj meri nadležnosti vrhovnih sudova pokrajina.

Medjutim, Vrhovni sud Srbije dobija ulogu kojom treba obezbediti zakonost i ujednačenost sudske zaštite svih gradjana i pripadnika svih naroda i narodnosti u celoj Republici, i to u odnosima uredjenim republičkim zakonom.

U amandmanima su precizirane funkcije SR Srbije u oblasti društvenog i prostornog planiranja. Predvidjeno je da Društveni plan SR Srbije sadrži razvojnu i ekonomsku politiku od zajedničkog interesa koja se ostvaruje u Republici kao celini, a čitav koncept planiranja i dalje se zasniva na principu dogovaranja svih subjekata planiranja u odredjenoj društveno-političkoj zajednici, pa prema tome, i dogovaranja pokrajina i drugih subjekata u SR Srbiji.

Način promene Ustava SR Srbije uredjuje se tako da o promeni odlučuje Skupština SR Srbije koja na taj način vrši ustavotvornu vlast i tako izražava suverenost Republike. Takvo ovlašćenje imaju skupštine svih drugih republika, a i skupštine autonomnih pokrajina kada je reč o pokrajinskom Ustavu.

da se od toga da SR Srbija nije federalna država i stoga cilj i smisao predložene izmene načina promene Ustava SR Srbije je da se poštuje suverenitet SR Srbije.

Promene se vrše iz principijelnih, ustavno-pravnih razloga.

Istovremeno, prema Amandmanu 47. u postupku promene Ustava uloga autonomnih pokrajina je veoma značajna. Mišljenje

Drugarice i drugovi delegati,

Amandmanima su dali podršku CK SKJ i njegovo Predsedništvo, Predsedništvo SFRJ, društveno-političke organizacije Federacije, kao i sve naše socijalističke republike, a Skupština SAP Vojvodine dala je saglasnost na amandmane. O njima su se izjasnile i sve političke strukture naše Pokrajine. Izvršno veće i Ustavna komisija Skupštine SAP Kosova i radna tela svih veća ove Skupštine predlažu Skupštini da se podrže predložene promene.

Verujem da smo danas u situaciji da na pravi način gledamo na promene Ustava SR Srbije, kao na nešto što će nas zbližavati a ne razdvajati, omogućiti da brže i efikasnije gradimo moderno socijalističko samoupravno društvo u kome će svi biti jednaki i ravnopravni i u kome očekujemo da ćemo svi imati više i živeti bolje.

Smatram da je u interesu svih radnih ljudi i gradjana Kosova: Albanaca, Srba, Crnogoraca, Muslimana, Turaka, Roma i drugih da se oslobodimo hipoteka nepoverenja i medjunacionalni podela. Ako nam je sudbina da živimo zajedno, a život to svakim danom potvrđuje, moramo snažnije i odlučnije, sa više nade i optimizma, zaorati nove brazde zajedničkog života na Kosovu. To bi doprinelo zaustavljanju iseljavanja Srba i Crnogoraca sa Kosova i povratku iseljenih, vraćanju poverenja radnih ljudi i gradjana zemlje prema Kosovu i većoj integraciji Kosova u ukupne jugoslovenske cokove.

Samo u zajedništvu, jeedinstvu i ravnopravni možemo imati perspektivu. Svadje i podele dublje bi nas vukle u neizvesnost i provaliju.

Uveren sam, a mislim da izražavam i vaše mišljenje, da naše izjašnjavanje o davanju saglasnosti na predložene ustavne promene treba da bude svečani čin i dokaz da su progresivne snage iz redova svih naroda i narodnosti odnele pobedu nad nazadnim snagama. To treba da bude i čin poverenja, bratstva i jedinstva, oslonac i pretpostavka za okretanje lepšoj budućnosti. Da bude oslonac radnim ljudima i građanima Pokrajine da se okrenu radu i stvaralaštvu koji jedino donosi bolji i bogatiji život svakog čoveka. Neka sa ovim činom udje mir, sigurnost i optimizam u naše porodice, naše domove, radne i životne sredine.

Hvala!

Drugarice i drugovi da li da pravimo pauzu ili da nastavimo sa radom.

Tekst Amandmana od IX do XLIX na Ustav Socijalsitičke Republike Srbije razmatrala su sva radna tela Skupštine i izveštaji radnih tela Skupštine sadržani su u izveštaju Komisije za Ustavna pitanja koja je dostavljen delegatima.

Otvaram pretres po predloženoj tački dnevnog reda

Ko želi reč?

⁴⁷
Izvolte, drug Nedžair Murati.

NEDŽAIR MURATI

Druže predsedniče, drugarice i drugovi na današnjoj sednici Skupštine Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo koji s pravom možemo nazvati istoriskom zbog značaja akta koji se na današnjem ~~zadu~~ dnevnom redu koji držimo u vreme koje zahteva mudrost, hrabrost i odgovornost ^{od} svih nas, razmatramo usaglašeni predlog Amandmana na Ustav Socijalističke Republike Srbije kojeg je Skupština Socijalsitičke Republike Srbije usvojila.

Usaglašeni predlog Amandmana na ustav Socijalsitičke Republike Srbije je rezultat dugog i mukotrpnog, ali nadam se strpljivog, stvaralačkog i odgovornog rada, državnih, političkih samoupravnih društvenih organa i institucija Socijalističke Republik Srbije i njenih socijalističkih autonomnih Pokrajina Kosova i Vojvodine, u kome su široko učešće uzeli svi radni ljudi i građani u okviru institucija sistema Socijalsitičke samoupravne jugoslovenske demokratije.

Predlogom Amandmana se čini nov kvalitativni revolucionarni pomak u regu

revolucionarni pomak u regulisanju društvenih odnosa u Socijalističkoj Republici Srbiji i Socijalistikim autonomnim pokrajinama, kao i u konstituisanju Socijalističke Republike Srbije kao države na čitavoj njenoj teritoriji i daljem jačanju, učvršćivanju i omogućavanju autonomnosti Socijalističkih autonomnih pokrajina kao demokratskih, socijalističkih, samoupravnih, društveno-politički zajednica odgovornih za svoj razvoj Republike Srbije i Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Mislim da je danas svima jasno da ovi ustavni amandmani ničim ne umanjuju autonomniju pokrajina, već naprotiv stvaraju odgovarajući prostor za njihovo iskazivanje u okviru Socijalističke Republike Srbije i kao konstitutivni delovi jugoslovenske federacije, njima se dalje učvršćuje pravo svih naroda i narodnosti, lična i imovinska sigurnost kao i ljudske slobode, Posebno želim da naglasim da se njima dalje učvršćuju prava narodnosti koji žive u Socijalističkoj Republici Srbiji i autonomnim pokrajinama.

Oni daju garanciju ustavnopravni osnov za jačanje svog bratstva jedinstva, kao i za brži izlazak iz duboke društveno-političke i ekonomske krize u kojoj smo se našli na Kosovu.

Koristim priliku da ovde prenesem bezrezervnu podršku ovom Predlogu ustavnih amandmana na Ustav Socijalističke Republike Srbije, najvećeg broja radnih ljudi i građana Opštine Dragaš, i njene mlade radničke klase, svih društveno-političkih organizacija i njihovih organa i njihov apel Skupštini Kosova, svim delegatima da danas našim jedinstvenim glasanjem damo saglasnost na Predlog amandmana na Ustav Socijalističke Republike Srbije od IX do XLIX u celini, kako ih Skupština Socijalističke Republike Srbije predložila i usvojila.

U tom pravcu predlažem da danas mi svi delegati podržimo i pružimo bezrezervnu podršku ... ovome Predlogu.

Mislim da je pred nama istoriska šansa i prilika da mi kosovci jugoslovenskoj i sveckoj javnosti danas kažemo i dokažemo da smo jugoslovenski orjentisani, da smo dovoljno svesni i mudri, da smo dorasli i ovakvim istoriskim odlukama, davanja saglasnosti, da smo čvrto rešili da prekinemo sa svim deobama i medjunacionalnim sukobima i da smo spremni i opredeljeni da u brackoj slozi i jedinstvu kako nas je Tito učio idemo dalje, zajedno zbratimljeni Albanci, SRbi, Crnogorci, Muslimani, Turci i svi drugi koji žive na Kosovu ka našoj srećnijoj budućnosti i izlasku iz krize.

Da izadjemo iz krize u koju nas nisu dovele narodne mase, iz krize koju su nas uveli albanski nacionalisti i separatisti koji su u poslednje vreme i uz sprezi sa snagama birokratsko etati-
stičkim koje su podpomognute od unutrašnjeg i spoljnog neprijatelja. Ali progresivne organizovane Socijalističke snage Kosova sa Savezom komunista na čelu, okupljene oko obnovljenog rukovodstva Kosova, kojom mu i ovom prilikom trebamo pružiti punu podršku su garancija, da ćemo savladati snage ... i zla i izvesti Kosovo iz krize, i stvoriti politički i svaki drugi prostor za sprovođenje amandmana na Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Socijalističke Republike Srbije u danima koji su pred nama, da ćemo u svemu opstati i ostati dosledni na sprovođenju utvrdjene politike Saveza komunista Jugoslavije i Srbije i Kosova, za bržu stabilizaciju stanja na Kosovu i prevazilaženje medjunacionalnih podela.

Da ~~ix~~ i ovom prilikom potvrdimo naše opredeljenje za Avnojsku Titovu Jugoslaviju i da odlučno odbacimo svaku pomisao na deobu Jugoslavije, koja nam naši "Mladina" i nacionalne deobe koje nam podstiče danas, dakle neće proći nikakve "Mladine" i danas, niti snage koje stoje iza nas, već svi hrabro napred.

Hvala.

PRESEDAVAJUĆI

Hvala lepo.

Izvolite

Delegat Udruženog rada Opštine Priština Fadai Mekići,

FADAI MEKIĆI

Drugarice i drugovi delegati, družo predsedniče,

Dozvolite mi da u ovom svečanom trenutku kada damo našu saglasnost na izmene Ustava Socijalističke Republike Srbije, u ime delegatske baze, koju ja sa izvesnim brojem delegata predstavljam (a to je Elektroprivreda Kosova) kažem par reči i iznesem naše stavove.

Želim ukratko da vas obavestim da je Radni kolektiv Elektroprivrede Kosova koji broji 17 hiljada radnika, u otežanim uslovima prouzrokovanim ekonomskom, društvenom i političkom krizom, uspešno ostvaruje svoje proizvodne i druge radne zadatke.

Uz angažovanje većine radnika, kadrova i socijalističkih subjektivnih snaga iz dana u dan odvija se sve uspešnija borba za prevazilaženje prisutnih teškoća. Mogu reći da je naš kolektiv izbegao sve negativne pritiske pa i one neprijateljske, te se zalaže za razvoj visoke proizvodnje, poboljšanje poremećenih međunarodnih odnosa, stabilizaciju i jašanje bratstva i jedinstva radnih ljudi Srba, Albanaca, Crnogoraca, Turaka i drugih pripadnika naroda i narodnosti koji žive i rade u našem kolektivu.

Inicijativa za pozitivne promene u političkom kursu Saveza komunista Jugoslavije je u našim rukama. Radni ljudi su svesni da se put za izlazak iz krize nalazi u sprovođenju privredne i društvene reforme i u drugim utvrdjenim promenama. Izaći ćemo iz krize ako bolje radimo i angažujemo svako u svom radnom mestu za

ostvarivanje svakog radnog i društvenog zadatka.

Javnu raspravu o ustavnim promenama u svim kolektivima u zemlji obavili smo sa odgovornošću za pronalaženje rešenja koja će nas što pre izvući iz krize, a to se može postići stabilizacijom ekonomskog i političkog stanja. Takav pristup imali smo u prethodnom periodu pa do današnjeg dana u svim kolektivima u odnosu na izmene Ustava naše Republike, Ustava Socijalsitičke Republike Srbije. Karakteristike ove rasprave realno je izneo drug Vukašin Jokanović, predsednik Skupštine Kosova.

U našem kolektivu, takodje, odvijena je aktivnost i dinamična rasprava o promenama na Ustav SR Srbije. Osim jednog malog broja pojedinaca kod kojih je u jednom periodu uočena pasivnost u Savezu komunista Kosova i drugim organizovanim subjektivnim snagama Pokrajine a koji su želeli da iznesu mišljenja o predlozima koji nisu bili prihvatljivi... to su pojedinci. Većina radni ljudi našeg kolektiva, pripadnici svih nacionalnosti, podržavaju predložene promene na Ustav SR Srbije u saglasnosti sa odlukama Saveza komunista Jugoslavije a ova podrška treba da bude bezrezervno i što masovnija kod nas, u samoupravnom i političkom životu uz ostranjivanje bezinformacija i nejasnoća. Za davanje saglasnosti na ustavne amandmane Socijalističke Republike Srbije treba da glasamo kao zajednička celina svih naroda i narodnosti, sa ubedjenjem da ove promene vode ka većoj povezanosti zajedništvu u Republici uz jačanje medjusobnog poverenja u bolji i srećniji zajednički život i rad svih albanaca, srba, crnogoraca, turaka i svih drugih naroda i narodnosti na Kosovu, Socijalističku Republiku Srbiju i u svim delovima naše zemlje. ove promene ne dovode u pitanje autonomiju Pokrajine i njen položaj u Jugoslaviji, a istovremeno obezbeđuju veću ravnopravnost za jačanje bratstva jedinstva svih naroda i narodnosti.

PREDSEDAVAJUĆI:

Ko želi dalje reč?

Ima reč Imer Džafići, delegat iz Prizrena.

IMER DŽAFIĆI:

Druže predsedniče, drugarice i drugovi delegati,

Ne mislim da diskutujem, već samo da iznesem mišljenje baze.

U radnim telima i organima Skupštine Opštine Prizrena, poslednjih dana odvijena je intenzivna društveno-politička aktivnost u odnosu na amandmane na Ustav SR Srbije. O tom pitanju pre izvesnog vremena diskutovali su i delegati sva tri veća Skupštine opštine koji su jednoglasno podržali ustavne promene i obavezali nas da na ovoj sednici, to jest na sednici Skupštine Kosova iznosimo njihove stavove o toj aktivnosti.

Ustavne promene na Ustav SR Srbije podržane su u celini i smatramo da je opravdano da danas damo na saglasnost na uspeh.

MUHAREM SULJA:

Drugarice i drugovi,

U ime delegatske baze Titove Mitrovice u Skupštini Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosova imam ovlašćenje da podržavamo amandmane na Ustav SR Srbije.

Radnička klasa, radni ljudi i građani Titove Mitrovice uvereni su da se ovim promenama stvaraju uslovi za brži društveno-ekonomski, politički razvoj Srbije a u okviru iste i Kosova. Svestan sam da se ustavne promene ne mogu ostvariti bez angažovanja svih progresivnih snaga na čelu sa Saveza komunista, bez pravog i potpunog angažovanja svih naših naroda i narodnosti, bez jačanja bratstva i jedinstva, ravnopravnosti i punog jedinstva u sv. oblastima i na svim nivoima. Znači, treba da trasiramo put našeg stratega Druga Tita.

PRESEDAVAJUĆI:

Ko želi reč?

Ima reč delegat Uk Bitići, delegat iz Suve Reke.

UK BITIĆI:

Druže predsedniče, drugarice i drugovi delegati, Ne nameravam da diskutujem, ali s obzirom da pojedine stvari nisu mi jasne, želim da postavim pitanje za predsednika ili za nekog člana Komisije (ako su ovde) iz Srbije ili za drugove sa Kosova u Srbiji.

Na primer Amandman XLVII i svi drugi koji nisu bili na javnu raspravu, a koji su ugradjeni u Nacrt amandmana na Ustav SR Srbije a koje treba danas usvojiti, interesuje me da li je

demokratski pitanje iz glasanja ovih amandmana, s obzirom da nisu bili na proceduri kao drugi amandmani od IX do XLI. To tim pre kada se zna činjenica da isti nisu bili predviđeni prethodnim promenama na Ustav SR Srbije.

PREDSEDAVAJUĆI:

Ko dalje želi reč?

Ima reč Sadik Zuka, iz Vitine.

SADIK ZUKA:

Drugarice i drugovi delegati, družo predsedniče, Na današnjoj sednici ocenjujemo amandmane na Ustav SR Srbije koji su prošli kroz javnu raspravu i kojom prilikom odvijala se intenzivna aktivnost u našoj Socijalističkoj Autonomnoj Pokrajini Kosovo. Mogu istaći da su zborovi oko javne rasprave o Nacrtu amandmana na Ustav SR Srbije bili demokratski organizovani u Opštini Vitina gde je učešće bilo masovno. I ako su zborovi održani u napetoj političkoj i privrednoj situaciji, radnička klasa još jednom je dokazala da je opredeljena za Titovu Jugoslaviju, za put bratstva i jedinstva svih naroda i narodnosti.

Znači, podržani su svi oni predlozi koji vode ka jačanju materijalne baze, jačanju i jedinstva Socijalističke Republike Srbije, onih koji ovoj Republici omogućuju vršenje neophodnih funkcija kao države u celoj teritoriji, ali da se i Pokrajini omogući puna autonomija u njenom sastavu i istovremeno kao konstitutivni element jugoslovenske federacije a ne kao činilac.

Takodje iznošene su i pojedine neprihvatljive teze kojima su se suprostavili a to je da je Ustav od 1974.godine najbo i da je rešio mnoga pitanja. Medjutim, u poslednje vreme čuju se mišljenja od pojedinaca i u pojedinim sredstvima javnog informisan; da je upravo ovaj Ustav kriv za sadašnju političku krizu i ta konstatacija je neprihvatljiva i ne može da stoji, s obzirom da taj Ustav ne može niko da krivi da je on prouzrokovao političku krizu a naročito ne mogu da se okrivljuju osnovna načela u pogledu odnosa izmedju republika i pokrajina.

Takodje ne može da stoji tvrdnja da radnička klasa nije za ustavne promene , jer javna rasprava je dokazala da je ona za promene, ali nije za one promene koje biraju ustavna načela Ustava iz 1974.godine.

U poslednje vreme mnogo se diskutuje u vezi s tim. Ja bih pitao s obzirom da sam delegiran iz baze, imam obavezu a i zahtevam da se usaglašena pitanja rešavaju zajedničkim radom nakon javne rasprave. Tako nalaže 5 tačka zaključaka sa XVII sednice Centralnog komiteta SKJ koju u celini podržavam. Koliko su za mišljenja javne rasprave i kako je usaglašeno na primer pitanje organa javne bezbednosti, državne bezbednosti, prostornog planiranja, narodne odbrane i drugo.Pitam: Koje su tom prilikom nadležnosti Pokrajine i u kojoj meri je redicirano i umanjeno ovo pravo za Socijalističku Autonomnu Pokrajinu Kosovo. Postavlja se zatim pitanje koje se odnosi na Amandman XLVII koji nije bio na javnu raspravu, narod i radnička klasa ne znaju ništa o tom amandmanu i kako da glasamo danas o tome. Takodje, ovaj amandman, za vreme donošenja zaključaka sa XVII sednice Centralnog komiteta SKJ nije bio u predlogu Nacrta amandmana na Ustav SR Srbije a ni naše Skupštine. O tom amandmanu ustavna komisija SAP Kosova nije dala saglasnost. Koliko ja znam ovaj amandman nije bio obuhvaćen ni

Odlukom Skupštine SFRJ za pristupanje ustavnim promenama. Postavlja se pitanje kako da se izjašnjavamo u vezi s tim i kako je usaglašen isti, da se možda ovim amandmanom promeni tretman pokrajina i neposredno se dira na osnovna načela, da li možemo i da li imamo pravo da danas raspravljamo ili glasamo o tome o čemu narodi i narodnosti nisu se izjašnjavali u toku javne rasprave.

Mislim da ovaj amandman treba odložiti, znači da se ne usvoji. Ovo kažem iz razloga jer usvajanje amandmana u ovakve sadržine ima teške političke posledice naročito u sadašnjoj složenoj situaciji.

PREDSEDAVAJUĆI

Ko dalje želi reč?

Ima reč Melihate Trmkoli iz Prištine.

MELIHATE TRMKOLI:

Drugarice i drugovi delegati,

Pitanje koje danas razmatramo znamo da je jedno od najznačajnijih društveno-ekonomskih i političkih pitanja čije pravilno rešavanje daje nade za brži razvoj i stabilnost.

Ja bih se neposredno uključila i govorila o situaciji koja je stvorena u poslednje vreme o tome da li da se usvoje ili da se ne usvoje ustavne promene na Ustav SR Srbije.

U stvari stvorena situacija poslednjih dana i mišljenje da se moraju usvojiti ovi amandmani, kod delegata (bar se ja tako osećam) oseća se jedan pritisak posebne vrste, a zna se da smo mi delegati i da mi sačinimo najviši organ vlasti na nivou Pokrajine, prema tome i kada se radi o odlučivanju o ustavnim promenama na Ustav SR Srbije, podrazumeva se na saglasnost.

...kao covek, ali i kao delegat, svacam težinu situacije i takodje angažovanje subjekata za stabilizaciju iste, ali na ovakav način. Kada je reč o tom pitanju, znamo da na neki način to utiče na dostojno razmatranje i zaslužno odlučivanje od strane ove Skupštine, kada znamo da je ova Skupština nadležna, ima pravo i za zadatak da donosi odluke i zauzima svoje zaključne stavove u vezi davanja saglasnosti. S obzirom na to ova Skupština ne može da bude formalni organ a niti da odluči i apruerno usvoji ono što su usvojili drugi subjekti. Skupština je, kao što znamo, u ustavnoj formi i zakonj formi organ a vrši i druge funkcije i nije samo prost izvršilac odluka drugih organa, organizacija na nivou određenih drutšveno-političkih zajednica na nivou Pokrajine. Ovo je bilo što se tiče atmosfere koja je stvorena, demokratske atmosfere za odlučivanje i zaslužno razmatranje u ovoj Skupštini.

Što se tiče ustavnih amandmana, pored neospornog i pravilnog rada u pravcu što ralnijeg i progresivnijeg utvrđivanja ovih amandmana, takodje mislim da je na početku učinjena greška i propust prilikom utvrđivanja Nacrta amandmana na odvojen način, s jedne strane prelozi članova Ustavne komisije Skupštine SR Srbije, iz SR Srbije van pokrajina, a s druge strane predlozi i stavovi članova komisije iz Pokrajine i to kao izdvojena mišljenja a ne kao alternative. Smatram da je to bilo štetno i nije dobro uticalo na tok javne rasprave.

Što se tiče toka javne rasprave, nebi ušla na objašnjenje takvog toka. O tome svoje mišljenje dali su Socijalistički savez radnog naroda, Odbor Saveza sindikata i ovi organi, medjutim, smatram da u odnosu na rezultate javne rasprave koja je vodjena u Pokrajini prilikom utvrđivanja ustavnih amandmana SR Srbije veoma malo, da ne kažem uopšte, nisu poštovani takvi rezultati a naročito o otvorenim pitanjima. U stvari, kaže se da su sva pitanja

usaglašena i o svim pitanjima postignuta je potpuna saglasnost. Ja bih rekla da su amandmani zaista utvrđjeni a koliko i kako su usaglašeni ovde bi se zadržala malo, bazirajući se na javnu raspravu koju sam malo ranije napomenula.

U punom smislu reči usaglašavanje shvaćam kao mehaničko sjedinjenje interesa ili mišljenja i stavova a ni kao prihvatanje takoreći bez ikakvih primedaba, mišljenje pojedinog lica, organa ili grupe u uslovima kada dva druga organa i grupe imaju različita mišljenja jedan od drugog, ali ne i potpuno suprotna. Smatram da je ovom prilikom upravo izvršeno takvo sjedinjenje i prihvatanje, što znači da to i nije usaglašavanje.

Kada se radi o načinu i konkretnom metodu kako je došlo do tog "usaglašavanja", ne osporavajući, kao što sam malo pre rekla veoma mukotrpan i neumoran posao a to najbolje znaju sami članovi komisije, to kažem ne što sumnjam u radu i metod rada pojedinog organa ili drugog tela bilo u Pokrajini ili Republici ili na drugom mestu, već zaista začudjuje činjenica kako je moguće da lice ili organ o pitanjima koja nisu privatne prirode, znači pitanja koja nisu njihova lična pitanja već od interesa za celo društvo, za narode i narodnosti, za njihova prava i zadatke, znači kako je moguće da ta lica imaju stav i mišljenje zasnovan na ubedljive činjenice i argumente, da takvi ljudi o istim pitanjima, za kratko vreme, odriču se gotovo u celini svog stava i mišljenja koje su malopre dali.

Kako je do juče rečeno da će se usvajanjem otvorenih pitanja, onako kako je utvrđeno od strane Komisije SR Srbije bez mišljenja članova pokrajina, izaći van odlukom utvrđenih okvira, da se tim usvajanjem ozbiljno povrediti autonomnost pokrajina a da ne kažem i ukidanje. Danas kada su iste u celini usvojene, znači po mišljenju Ustavne komisije SR Srbije sa pojedinim izuzecima koji u suštini ništa ne menjaju, danas iste ne povrede autonomnost i

kao ličnost i kao delegat (nisam nešto razmela) ili nešto nije u red sa društvenim opredeljenjem u celini.

Neka pitanja, kao što sam rekla, utvrđjena su van predlogom predviđenih okvira Predsedništva i Odluke Skupštine. Uopšte mislim da sama po sebi ne predstavlja tragediju ako su u toku javne rasprave dati i predlozi koji nisu utvrđjeni Odlukom, međjutim, načelno trebalo je da se pridržavamo Odluke jer ona pitanja kao što je na primer pitanje utvrđeno amandmanom XLVII, u Pokrajini uopšte nije vodjena javna rasprava.

Drugo, svi znamo da Socijalistička Republika Srbija ima specifičan položaj, to je Republika kako bih rekla suigeneris forme (posebne forme). Ona jeste država ali ne država sa klasičnim funkcijama a takve nisu ni druge republike, rekla bih na kraju krajeva to nije ni Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija gledano načelno, s obzirom da baza svake države sa klasičnim državnim funkcijama sastoji se na prevlast a ne na uređenje, a znamo da baza i svha našeg sistema je uređenje a ne auteritativno uređenje već uređenje na uslove samoupravnog socijalizma, autoktono uređenje i subejakta podrazumeva se u okviru određenih mehanizma, a Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije omogućuje i garantuje takvo uređenje. prema tome, u tom pravcu socijalistička Republika Srbija imajući u vidu činjenicu da su u okviru iste i dve pokrajine, rekla bih da nepredstavlja teret već privilegiju koju nemaju druge republike a koje su istovremeno i konstitutivni elemenat jugoslovenske federacije. Tendencija da se pod svakim uslovom Socijalistička Republika Srbija izjednači sa drugim republikama vodi ka ozbiljnoj povredi njihove autonomnosti i osporavanja istih kao konstitutivni elemenat jugoslovenske federacije, a ostvarivanje pune ravnopravnosti u svim pogledima sa drugim republikama znači i realno i pravno formalno ukidanje njihove

rekao Nikola Kopernik o zemlji. citiram: "Ja ne kažem da se zemlja kreće, ali ona se ipak kreće".

Drugi elemenat koji karakteriše ove amandmane u vezi pitanja koja su od interesa za Republiku u celini jeste da li su zadržana rešenja Ustava SFRJ. Površno gledano izgleda da je sve u redu, niko ne može da se žali ili da se ne slaže o nečemu, s obzirom da odmah sledi obrazloženje da je to tako uređeno i Ustavom SFRJ, znači i jugoslovenski ustav ovako je uređio pitanja. Mislim da je upravo ovde suština cele stvari, možda grešim, ne isključujem ovu mogućnost, ali zašto to kažem?

prvo Socijalistička Republika Srbija nije Federacija u okviru Jugoslovenske federacije, to smo uvek istakli da ona nije Federacija a bilo je i takvih, naročito u SR Srbiji kada su rekli da je bila Federacija u okviru jugoslovenske federacije, prema tome smatralo se da se tim promenama otkloni takvo stanje. Drugo, treba znati kako je stvorena Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija i Socijalistička Republika Srbija. Jedno se zna a ako neko nezna onda neka dozna da pokrajinama niko nije poklonio ili darovao autonomnost, već je ista izvorna a ni slučajno nije izvod nekoga, te zato su i konstitutivni element jugoslovenske federacije. Zato ako se ovo pitanje uređuje ovako proizilazi da Federacija takoreći nema nikakvo pravo na uređivanje tih odnosa.

Dok Ustav Jugoslavije uređuje i daje osnove za suvereno uređenje i ostvarivanje svih prava i obaveza, za sprovođenje istih su odgovorne republike i pokrajine, njihovo uređenje ovim amandmanima vrši se od Republike preko republičkih organa bez realnog dogovaranja i usaglašavanja sa pokrajinama, to znači da se načelno uređenje zadrži u Republici, dok u Pokrajini kada se to odnosi na specifičnosti. Na primer, krivično-pravno uređenje - kaže se

da se pokrajinskim zakonima utvrđuju ona krivična dela koja su specifična za Pokrajinu a osnovno je načelo Ustava Jugoslavije po kome radni ljudi, narodi i narodnosti ostvaruju svoja suverena prava u Socijalističkoj Republici ili u Socijalističkoj Autonomnoj Pokrajini u saglasnosti sa svojim ustavnim pravima i u SFRJ kada je to od zajedničkog interesa i utvrđeno ovim Ustavom a i u Ustavu SAP Kosova gde se takodje kaže da radni ljudi, narodi i narodnosti Kosova ostvaruju svoja suverena prava u Pokrajini a kada je to od zajedničkog interesa radnih ljudi, naroda i narodnosti Republike kao celine utvrđjene Ustavom Republike i u Republici a na kako je utvrđeno sada, ovim amandmanima. Mislim da bi tome odgovarala formulacija da radni ljudi i narodi i narodnosti Pokrajine ostvaruju svoja suverena prava u Republici kada je to od njihovog posebnog interesa, znači ne zajedničkog, već posebnog interesa i u Pokrajini. Smatram da to ne traži komentar.

Ni zasnivanje na činjenici da i Federacija na takav način uređuje odnose između svojih subjekata, te tako treba uređivati i Republika odnose u Republici sada kada su pokrajine konstitutivni element i osporavaju takav položaj.

Govoriću malo i o XLVII amandmanu. prvo, isti nije utvrđen Odlukom, to znamo svi a znamo takodje i da nije vodjena javna rasprava u Pokrajini o tome , drugo ako se pogleda izveštaj sa javne rasprave na strani 105 su zahtev koji su se smatrali kao neprihvatljivi i koji zadiru u osnovna ustavna načela te ne poklapaju se sa politikom i stavovima Saveza komunista Jugoslavije, a utvrđen je i zahtev koji je dat da se Ustav Socijalističke Republike Srbije promeni bez saglasnosti autonomnih pokrajina. Znači da je zahtev koji se smatra neprihvatljiv od jednog organa i koji je u suprotnosti sa politikom Saveza komunista ugrađen u ustavni amandman.

Začudjujuće je da je taj zahtev ugradjen u ovaj amandman a oni ljudi koji su to učinili neznam na koju politiku su se zasnivali kao i takodje neznam na koju politiku se pozivaju kad kažu da je ovaj amandman u redu. Takav amandman sam po sebi je protivurečan. Zašto? dok s jedne strane ne može se promeniti položaj Pokrjaine , njena prava i zadaci utvrđjeni Ustavom Jugoslavije, a Ustav Jugoslavije garantuje suverenost njenih subjekata, podrazumeva se unutar ustavnih okvira, s druge strane suverenost ne može se ostvariti kroz mišljenje, već samo uz saglasnost, onda proizilazi da je to u suprotnosti sa onom odredbom koja je ugradjena u taj amandman.

Mislim da promene treba da budu rezultat javne rasprave i rada određenih organa, međjutim, u Pokrjaini to je rezultat političkih struktura.

I na kraju imajući u vidu ovo uopšte, a naročito XLVII amandman ja ne mogu da dam saglasnost. Citiraću izreku jednog uglednog profesora: "Živeti zajedno znači živeti ravnopravno, jer samo ravnopravni mogu naći smisao zajedničkog života."

HALIT

Mislím da je početak bio dobar i ovaj drug Lazić malo pre dobro je rekao da smo mi baza i mi smo delegati a ne nekadašnji... Sigurno svaki delegat je dobio materijale od Konferencije Socijalističkog saveza, Sindkata Kosova i drugih subjekata iz Srbije i Pokrajine Vojvodine. U ovoj Pokrajini su uvek živeli narodi i narodnosti: Albanci, Srbi, Crnogorci i druge narodnosti. Sigurno ova Pokrajine ne pripada samo Albancima i meni je žao kada se neko pojavljuje od strane srpskih nacionalista ili albanskih i kaže da je ova Socijalistička Autonomna Pokrajina deo samo jednog naroda, medjutim, Kosovo pripada svima i tako će biti i dalje.

Nama kao delegatima danas je olakšan posao ako se pozivamo na materijale XIII kongresa ili Prve konferencije Saveza komunista, 17. sednice i može se reći da ovaj narod živi u ovom regionu radnička klasa Kosova je stalno bila za promene koje vode napred i tako će biti.

Hoću da kažem da se stalno zahteva promeniti onu praksu koja nije dala rezultate u Titovo vreme i nakon Titovog vremena sigurno Savez komunista i albanski narod i svi narodi i narodnosti će imati poverenja u Savez komunista Jugoslavije i u druge progresivne snage i sigurno albanski narodi i svi drugi narodi najviše mogu da kažu da mi nismo postigli poželjni nivo razvoja i još uvek smo manje razvijeni u Jugoslaviji, a što se tiče pitanja univerzitetskog obrazovanja i drugo, učinjen je veliki i značajan korak. To nije došlo odozgo nego je proizvod Saveza komunista i rekao bih zdravih odnosa u Jugoslaviji i politike Saveza komunista Jugoslavije i Tita i sigurno svi.

narodi koji žive ovde da se opredele i imaćemo jedinstvo i poverenje u Savez komunista Jugoslavije. Ja sam bio u dilemi da li da se javim ili ne za diskusiju. Sigurno nikome nisu povredjena prava i meni je mило što su drugovi učestvovali i srestva informisanja i mило mi je da nikome nisu povredjena prava. Mislim da ne treba imati nikakve konfrontacije između Republike i pokrajine i mislim da to treba analizirati i na kraju krajeva treba da to analizira Savez komunista Kosova. Materijale dobijamo na oba jezika ili u sred Beograda imaš pravo da govoriš na kom jeziku želiš, znači oni koji pokušavaju da mute vodu treba reći da nas ostave na miru da proizvodimo jer od proizvodnej se živi.

Zna se da se od filozofiranja ne živi nego do proizvodnje. Mi treba da Pokrajinu posmatramo kao deo svih ljudi. Mi treba jedinstveno posmatrati Pokrajinu i Republiku i da budemo više prisutni u Republici, da rešavamo probleme, a što se tiče Amandmana ja bih se zadržao sada tu i podržavam uvodno izlaganje druga predsednika. Za nas delegate je dobro, jer ti nivoi Pokrajine od dvaju predsedništva, Predsedništva Sindikata, Socijalističkog saveza, omladine i da ne nabrajam sve su dale saglasnost, a ja sada kao Halit Ahmeti, sigurno nije uputno da sve to odbacujemo.

Ili kada sam rekao malo prije nisu bili povoljni uslovi za diskusiju, ali smo ipak postigli cilj. Zamislite ako 400.000 ljudi je učestvovalo po ovim zborovima ili 33.000 je učestvovalo u diskusijama, drugovi iz Socijalističkog saveza koji su radili u Komisiji sigurno priznaju da je učinjena greška, kada su dati Amandmani neusaglašeni i sada je situacija naelektrisana. Kada su usvojeni 23. prošlog meseca, mislim da su usvojeni u Skupštini, ja sam rekao nekim drugovima da smo mi za Savez

komunistai i za jedinstvo u Republici i sigurno drugi izlazak nema, a ko je tako nije bilo potrebno i nije potrebno naelektrirati situaciju. Neko je podigao temperaturu i najlakše je podići temperaturu i dobiti poene. Ja imena neću da navodim danas i nema potrebe, jer svako može da nadje sebe, a neko koji je podigao temperaturu neka nadje sebe. Vidim ovde ima novinara, zainteresovani su da znaju to, međjutim, nije bilo potrebno podići temperaturu izmedju radnih ljudi nego sada treba raditi da bi se odnosi poboljšali.

Treba da se vratimo radu, reformama (preko 130.000 radnika na Kosovu je bez posla) da tražimo veće jedinstvo, da tražimo da se ljudi zapošljavaju, a ja sam optimista da ćemo postići rezultate u tom pravcu, ali ne znam da li ćemo rešavati ove probleme. Apelujem da se radnici vrate fabrikama, radu, studenti nastavi, reformi itd. tražimo više radnih mesta da se ljudi zapošljavaju, jer rezultati nisu povoljni.

Kada je reč o Amandmanu 47. znamo da nije bio na javnoj diskusiji i ja sam rekao da u buduće nije dobro da to prodje bez usaglašavanja nekih pitanja.

MUHAMET ARIFI:

Drugarice i drugovi delegati, teško mi je da kažem ono što ću da kažem.

Medjutim, neke slabosti ne smeju da se pripišu radničkoj klasi, bez obzira odakle dolazi to, jer radnička klasa sa Savezom komunista na čelu je rotacija, dinamizam koji vodi napred.

Kada se govorilo o Amandmanima na Ustav SR Srbije ispred ove Skupštine pred ovom govornicom sa izašao i dao punu podršku promenama koje vode napred i angažovao se i angažovaću se da se rešavaju oni problemi i ekonomski da ne nabrajam sve faze, ona četiri načela koja su bila ranije predviđena zahtevima i predlozima, od Predsedništva, ovom prilikom ću napomenuti sve od Predsedništva Jugoslavije, SR Srbije, Predsedništva SAP Kosova po skupštinama su prošla i kao takva smo uzeli kao osnovu da se u njihovim okvirima traže rešenja i ovom prilikom ću da kažem i rešenja koja doprinose i vode u prvom redu ka jačanju i zajedništva naroda i narodnosti u Socijalsitičkoj Autonomnoj Pokrajini Kosovu, stvarajući okolnosti kakve su bile prije u zahtevima i stavovima onih tela koje sam napomenuo u celokupnom jedinstvu u SR Srbiji. Kada sam rekao neke slabosti nekoliko puta mi kao delegati se stavljamo u prilično teškim položajima a mi ne smemo da se stavljamo tako kada ovo kažem povezujem sa Odborom za privredu i finansije i Odborom za poljo-privredu gde je trebalo da neke stvari iznesem tamo i činimo jasnijim, jer smo delegati i borci kao komunisti i delegati u bazi za ostvarivanje onih pitanja po kojima se sporazumevamo i koja su jedina u našem svakondevnom životu.

Ne možemo da obezbedimo jedan član nismo rekli koji nego jedan član iz komisije u jednom organu za koga smo bili pozvani da razmatramo ove Amandmane i da damo mišljenja a da se ne pojave kao i sada da kažem da mi je mnogo teško jer je rekao drug predsednik ovo ona treba da bude u ovoj svečanoj prilici ja nisam mogao da razumem u tom momentu jer ne bih izašao iz tog Veća a da ne obezbedim tog predsednika ili člana Komisije, iz one sednice nego kada vidim danas ovde onda vidim da stvarno smo pogrešili zašto sam dozvolio to da u Skupštini razgovaramo kada je malo mnogo teško da se diskutuje.

U prvom redu sam izašao da budem mnogo jasan sa ovim pitanjima koje je trebalo da tamo definišem i da sebe stvorim živ onako kako zahteva Partija, Savez komunista Jugoslavije.

Prvo pitanje, po Ustavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije Amandmani su bili i usvojeni od kojih proizstiče potreba za usaglašavanje kako da kažem možda grešim kada kažem ovde usaglašavanje osim drugih ustava sa ovim ustavom. Šta podrazuemo sa ustavnim načelima jer su sve orijentacije bile i ostale da se ta ustavna načela dosledno poštuju. Ovo kažem ne znam da li je potrebno, ali je bilo objašnjenja u početku po stolovima koje su napomenute ona načela i svi radnici koji su imali priliku da to vide, onda postavljaju pitanje šta se dešava.

Drugo pitanje, koji su se ustavni amandmani promenili u Ustavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije koji su uticali na promene Ustava SR Srbije.

Treće pitanje, tačka 5, koja proizilazi iz neposrednih zadataka utvrdjenih na 17. sednici Centralnog komiteta SKJ da li podrazumeva potpuno sprovođenje ustavnih odredbi na Ustav SFRJ i zadataka koji proizilaze od organa i zaključci Saveza komunista Jugoslavije su uvek bili prihvatljivi tako da tačka 5. ne može da se stavi u kontekst za rešavanje jedinstva u SR Srbiji.

S toga, ova pitanja je trebalo objasniti ranije. Radnička klasa treba da bude sa nama. Želim da postavim nekoliko pitanja.

(Polemika)

Po važećem Ustavu, Amandman 226. Ustava SR Srbije se zasniva na članu 206. Ustava SFRJ. Amandman 31, osim nekih promena od nacrtu amandmana podržanih u tački 1, zamenjuje član 294 Socijalističke Republike Srbije, a koji je povezan sa članom 273. Ustava SFRJ. Od 2 - 8 se zamenjuje članom 295. SR Srbije i to je povezano sa članom 273. Da vas ne zamaram dalje ovo važi i za druge amandmane, s toga ova pitanja je trebalo rešavati tamo zajedno.

GORANCI FLJAMUR:

Drugarice i drugovi delegati, družo predsedniče,

I u opštini Djakovice je data puna podrška ustavnim promenama u SR Srbiji počevši od Saveza socijalističke omladine, Socijalističkog saveza radnog naroda, Saveza sindikata i juče sva tri veća skuptšien opštine. Ujedno u ime delegata naše opštine, koji su me ovlastili dajem podršku usaglašenim amandmanima na Ustav SR Srbije koje usvajanje smatramo kao težak udarac neprijateljima Jugoslavije i skepticima promena da navodno ova Skupština nema jugoslovensku orijentaciju kao i raznih nepoverenja protiv cele radničke klase, radnih ljudi SAP Kosova.

RIZA LUKA:

Družo predsedniče, drugarice i drugovi delegati,

Kada je reč o davanju saglasnosti na Amandmane na Ustav SR Srbije, naravno podržavam davanje saglasnosti na one amandmane koji se poklapaju sa rezultatima javne rasprave u SAP Kosovu kao i sa predlogom Predsedništva SR Srbije. Kao što se zna mi kao delegati ove Skuptšine jednoglasno smo dali saglasnost za pristupanje promenama Ustava SR Srbije.

Za ona pitanja koja su bila precizirana predlogom Predsedništva SR Srbije u kojima su utvrđeni ciljevi i pravci promena Ustava SR Srbije usvojene odlukom Skupštine SR Srbije o pristupanju promenama Ustava ove Republike.

Na sednici Skupštine Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosova kada smo dali saglasnost o pristupanju promenama Ustava i saglasnost na pomenutu odluku Skuptšine SR Srbije o ovom pitanju, data su objašnjenja da se Ustav SR Srbije eventualno

može promeniti samo u utvrdjenim okvirima u pomenutim dokumentima. Bilo bi sve u redu kada bi u toku procedure o ustavnim promenama SR Srbije uvažavani ovi dokumenti s jedne strane i same ustavne odredbe SR Srbije kojima se reguliše procedura promene iste.

U Amandmanima na Ustav SR Srbije, koji su nam dostavljeni za ovu sednicu Skupštine za izjašnjavanje za ili protiv u njima se jasno vidi da nisu uvažavani u celini okviri koji su utvrdjeni za promene Ustava o kome se govori. S toga, kao što sam isticao na početku za one amandmane koji izlaze van ovih okvira, ne mogu da dam saglasnost, to tim pre kada jedan broj amandmana koji su van utvrdjenih okvira o promeni Ustava SR Srbije kao što se zna dobro nije dat na javnu diskusiju od strane Skupštine SR Srbije u usvojenom Nacrtu amandmana od pomenute Skupštine. Postavlja se pitanje kako i na koji način i po kakvom osnovu se to dogodilo ili se moglo dogoditi. Mi kao delegati, nedvosmisleno ne možemo da budemo ovlašćeni da o takvim amandmanima na ovoj sednici, odnosno u ovom postupku da se izjašnjavamo ni za niti protiv. Medjutim, obavezni smo da kažemo i zahtevamo ono što je u skladu sa Ustavom SFRJ i SR Srbije, tako da se ti amandmani ostavljaju sa strane to znači da ti amandmani ne mogu da budu objekat javne rasprave van dogovorenih okvira o promenama Ustava SR Srbije, znači da se ne da saglasnost. Konkretno o ovome sam informisan čitajući materijal za ovu sednicu, posebno iz izveštaja o javnoj raspravi u SAP Kosovu o Nacrtu amandmana na Ustav SR Srbije koji je usvojen od strane Pokrajinske konferencije SSRN Kosova i Veća Saveza sindikata Kosova, kao i svih materijala koje sam dobio kao delegat do sada od početka postupka o promenama Ustava SR Srbije.

Amandmane na Ustav iz gore pomenutih razloga ne mogu razmotriti ne radi davanja saglasnosti su Amandmani 29. i 47. Amandmanom 29. je utvrđeno da Ustavni sud SR Srbije daje mišljenje Skupštini SR Srbije o tome da li je Ustav Pokrajine u suprotnosti sa Ustavom SR Srbije ili ne, i kada Skupština Republike utvrđuje da neka odredba ustava pokrajine nije u skladu sa Ustavom Republike, ako skupština pokrajine ne vrši usaglašavanje u toku godine i konkretna odredba se stavlja van snage. Takodje, Amandmanom 47. je utvrđena promena Ustava Pokrajine bez njihove saglasnosti, ali samo na osnovu njihovog mišljenja koja se stavljaju u položaj isto kao opštine, samoupravne organizacije, znači ovi amandmani su neprihvatljivi, tim pre kada se zna da se njima zadire u osnovna načela Ustava autonomnih pokrajina, i sa ovim pitanjima se ne uvažavaju ciljevi, smernice, oblici i karakter promena Ustava SR Srbije utvrđenih Odlukom Skupštine SR Srbije koja predstavlja osnovu i polaznu tačku za promene Ustava SR Srbije. Kakav politički i pravni efekat i garanciju ima rešenje u drugom stavu Amandmana 47, kada se zna da prava i dužnosti pokrajina ne utvrđuju se Ustavom SFR Jugoslavije, nego Ustavom Socijalističke Republike Srbije, a sa druge strane od prava i dužnosti pokrajina zavisi položaj i karakter autonomije.

Takodje, Amandmanom 27. u načinu njegovog formulisanja kao što se vidi iz materijala koji smo dobili bitno se izlazi van okvira odluke Skupštine SR Srbije o pristupanju promenama Ustava tako da se jezici narodnosti tretiraju kao jezici drugog reda, u stvari se tretiraju samo posle srpskohrvatskog jezika koji će se upotrebljavati stalno. Takva formulacija ne obezbedjuje potpunu ravnopravnost jezika naroda i narodnosti prema utvrđenim odredbama Ustavom SFRJ i osnovnim načelima ovog Ustava i prema

formulaciji ovog amandmana mislim da jasno proizilazi da bi srpskohrvatski jezik trebao upotrebiti službeno stalno kao i javno bez obzira na nacionalnu pripadnost stranaka. Između ostalog u ovom amandmanu nije utvrđena primena jezika narodnosti van teritorije pokrajina, što teško naručava ravnopravnost jezika i pisma naroda i narodnosti u SR Srbiji.

Na kraju predlažem da pitanja koja nisu data na javnu raspravu ova Skupština ne prihvati nego da se ostave kada počinje postupak o narodnim ustavnim promenama, razume se onda kada se bude raspravljalo o njima. O pitanjima o kojima sam govorio, da se odluči kako su se izjašnjavali radni ljudi i građani SAP Kosova u toku javne rasprave. Malo prije je rečeno da je po skupštinama opština odlučeno da se podržava rad oko ovih promena, a zna se vrlo dobro dokle se protežu nadležnosti skupština opština. Još jedno pitanje bi istakao i normalno je što su došli mnogo gostiju, međutim, kada se bude glasalo treba poštovati našu socijalističku demokratiju što je normalno da glasaju samo delegati.

BAJRAM BUČANI:

Ja kao delegat obaveštavam vas da smo mi kao bazaob-
rađali delegatima ustavne amandmane na demokratski način u
republicama i pokrajinama i to se može videti iz izveštaja
ali sada proizilazi i nešto drugo, drugovi. Amandman 47. niko
nije napomenuo to ranije, a sada se to napominje.

Drugovi, nemojmo da izgubimo poverenje ni kao najviši
organ ove Pokrajine, od naše baze koja nas je delegirala u
ovu Skupštinu o njihovim zahtevima od baze, jer je to radnička
i građanska klasa mnogo šira od svih nas u našim organima.
Trebalo da budemo svesni u kakvoj je situaciji doveden narod
Kosova, Albanci, Srbi, Crnogorci, Turci, Muslimani i drugi
i niko ne zna gde i šta će se desiti. S toga treba da budemo
budi i da smirimo narod, da stvaramo svest kod svih naših
narodnosti, a ne samo kod jedne narodnosti, jer treba da živimo
zajedno i ravnopravni kao što smo živeli ranije a ne u okvirkom
stanju koje vodi ka nacionalnim podelama ne od strane albanskih
nacionalista, od strane srpskih i crnogorskih nacionalista
i drugih. Treba da najviši organi preduzmu mere jednako protiv
Albanaca, takodje i protiv Srba, Crnogoraca. Po krivičnom zakonu
treba da se gone jednako ako želimo da smirimo narod a ako
ne želimo onda terajte jednog, udrite na drugog, jednog oslobodite
od zatvora, drugog zatvorite i izgubite mu glavu.

HAZER SUSURI:

Drugarice i drugovi delegati,

Dozvolite mi da kažem par reči u vezi nekih pitanja
koja su postavljena na ovoj sednici Skupštine SAP Kosova u
vezi davanja saglasnosti na Predlog amandmana na Ustav SR Srbije.

Red je da se upoznamo detaljno kako je tekao postupak oko usaglašavanja otvorenih pitanja. Kao što znate, Nacrtu amandmana na Ustav SR Srbije uglavnom u SAP Kosovu je data široka podrška, po ocenama oko javne rasprave od strane Pokrajinske konferencije SSRN i Pokrajinskog veća Saveza sindikata Kosova, najvećem delu amandmana u Nacrtu amandmana na Ustav SR Srbije.

Medjutim, radni ljudi i građani o otvorenim pitanjima su ovlastili predstavnike Ustavne komisije iz SAP Kosova u Ustavnoj Komisiji iz Socijalističke Republike Srbije da se nastavlja dalje usaglašavanje za usaglašavanje otvorenih pitanja.

U tom pravcu i u tom duhu, a naročito u doslednom ostvarivanju stavova XIII Kongresa, za jačanje jedinstva i zajedništva u SR Srbiji ali i Jugoslavije u celini, a naročito u pravcu da Socijalistička Republika Srbija kao država i samoupravna zajednica ostvaruje neophodne funkcije na celoj svojoj teritoriji i da se doslednije ostvaruje suština autonomija pokrajina koja su u sastavu Socijalističke Republike Srbije i konstitutivni elemenat Federacije, pristupilo se usaglašavanju otvorenih pitanja.

Kao što znate i kao što ste obavešteni, glavna otvorena pitanja su ostala oko amandmana upotrebe jezika u službenoj i javnoj upotrebi, pitanja unutrašnjih poslova, međunarodnih odnosa, pitanja koja su se odnosila na društveno i prostorno planiranje, kao i nekih pitanja naročito narodne odbrane i nekih pitanja koja su do tog perioda bila otvorena.

Predstavnici iz Socijalističke Autonomne

Pokrajine Kosova i Radne grupe kao i članovi Koordinacione komisije Ustavne Komisije Socijalističke Republike Srbije i članovi Ustavne Komisije na sednici Ustavne Komisije Skupštine SR Srbije, kao osnovu imali su stavove XIII Kongresa SKJ, Prve Konferencije Saveza komunista Jugoslavije a naročito Zaključke XVII sednice Predsedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije, tačku 5 koja se briše je usmerila otvorena pitanja kako treba da se usaglašavaju. U ovom dugom putu koja se vodila skoro godinu dana, usaglašavanje isključivo je tekao u pravcu koja je mera državnosti Republike koja treba da uredjuje ova pitanja na celoj svojoj teritoriji.

Odnosno, usmereno je usaglašavanje na to da idejno-politička suština Nacrta amandmana na ustav SR Srbije je u skladu sa opredeljenjima i stavovima XIII Kongresa Saveza komunista Jugoslavije i Prve Konferencije Saveza komunista Jugoslavije.

U postupku treba imati u vidu usaglašavanje oko čega ste bili informisani, posebna pažnja je posvećena neusaglašenim pitanjima i ona su usaglašena na taj način što Socijalistička Republika Srbija se konstituiše i da vrši neophodne klasične državne funkcije, kao država što i pripadaju, SR Srbija na celoj teritoriji, a socijalističke autonomne pokrajine da uživaju svoja prava i svoje obaveze samo kao samoupravne, demokratske i autonomne društveno-političke zajednice u sastavu Socijalističke Republike Srbije i ne dirajući njen konstitutivni element Jugoslovenske federacije.

Zatim, rekao sam da u tom pravcu ova otvorena pitanja mi smo imali i ranije iskustvo gde Socijalistika Republika Srbija kao država je ostvarila svoje neophodne funkcije na celoj svojoj teritoriji. Medjutim, sadašnjim promenama, odnosno predlogom kojim su utvrđeni i precizirani standardi koji Socijalsitičku Republiku Srbiju konstituišu kao državu na celoj svojoj teritoriji.

To ne znači da se socijalističkim autonomnim pokrajinama u uređivanju ovih pitanja je uskraćena autonomnost, ne, u tom pravcu autonomnost socijalistikih autonomnih pokrajina je ostala, socijalsitička autonomna pokrajina kao samoupravna demokratska socijalistička zajednica u okviru Socijalističke Republike Srbije i konstitutivni elemenat Jugoslovenske federacije. U tom pravcu naročito u radnim grupama, u kojoj naciji i na Ustavnoj komisiji predstavnici Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosova u radnim grupama, u Koordinaciji i u samoj Ustavnoj komisiji Socijalističke Republike Srbije je išao sa stavovima koji su zauzeti od strane Ustavne komisije Skupštine SAP Kosova na kojoj na sažet način je radjeno na prethodnom mišljenju organa. Dakle, u tom pravcu se krealo i usaglašavanje. Prilikom usaglašavanja neophodno je imati u vidu da su za osnovu uzete javne rasprave koje su vodjene u Socijalističkoj Republici Srbiji, u Socijalističkoj Autonomnoj Pokrajini Vojvodini i u javnoj raspravi koja se vodila u Socijalističkoj Autonomnoj Pokrajini Kosovu.

U uvodnom izlaganju predsednika Skupštine SAP Kosova u tom pravcu na sažet način je rečeno kako je tekao proces usaglašavanja. Takodje, istaknuto je na decidivan način da u kojim

pitanjima je postignuta saglasnost. Ja bih dodirnuo i pitanje ravnopravne upotrebe jezika u njihovoj službenoj i javnoj upotrebi. Zašto to? to u prvom redu zbog toga što se najviše u raspravi oko Nacrta amandmana na Ustav SR Srbije radni ljudi i građani izražavajući svoje zahteve da se ne dira princip ravnopravnosti jezika naroda i narodnosti, oni naročito su ovo pitanje istakli, kažem ja da oko Amandmana XXVII koji se odnosi na upotrebi jezika u službenoj i javnoj upotrebi radjeno je dosta. Zbog toga sa dve strane, odnosno sa tri strane je trebalo da se definitivno poštuje princip ravnopravnosti upotrebe jezika naroda i narodnosti na celoj teritoriji Republike. U tom pravcu izražavajući se ovaj interes postignuta je saglasnost u Amandmanu XXVII u zajedničkom pravcu, tako da u ovom amandmanu nikako se ne stavlja pod sumnjom princip ravnopravne upotrebe jezika naroda i narodnosti na celoj teritoriji Republike a takodje i u Socijalističkoj Autonomnoj Pokrajini Kosovu, odnosno u socijalističkim autonomnim pokrajinama, i u tom slučaju pošto se radi o konkretnom slučaju oko Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosova i u Socijalističkoj Autonomnoj Pokrajini Kosovo.

Zašto to kažem? to kažem zbog toga što ukoliko ste sa interesovanjem sagledali odredbe Amandmana XXVII naročito drugi stav amandmana XXVII, onda se definitivno ističe da u Socijalističkoj Republici Srbiji u područima u kojima žive narodnosti u ravnopravnoj upotrebi, ističem, službenoj i javnoj su srpskohrvatski jezik i njegova pisma i jezici ovih narodnosti i njihova pisma u skladu sa Ustavom i Zakonom. S toga, u tom pravcu kada se kaže da su u ravnopravnoj službenoj i javnoj upotrebi srpskohrvatski jezik i njegova pisma i jezici ovih narodnosti i njihova pisma, nema sumnje u tom pravcu da se

jezika narodnosti pri službenim organima i njihova javna upotreba.

To kažem i ilustrovaću to jednim primerom, na primer u na sudu ukoliko su stranke jedne nacionalnosti koji recimo pripadaju narodnostima, onda naravno u službenoj upotrebi, odnosno na sudu upotrebiće se jezik stranke, odnosno ukoliko stranke su albanske nacionalnosti onda će se upotrebiti kao i do sada albanski jezik a ukoliko su stranke srpske nacionalnosti, onda će se upotrebiti srpskohrvatski jezik, ukoliko su stranke turske nacionalnosti, onda će se upotrebiti turski jezik itd.

Pitanje koje u našem međusobnom radu, naročito je usaglašeno i jeste 4. stav istog amandmana oko službene i javne upotrebe jezika, na kome je najviše radjeno i postigli smo saglasnost u kome se ističe da u Ustavu Pokrajine u skladu sa ovim Ustavom utvrđuju se jezici narodnosti u ravnopravnoj službenoj i javnoj upotrebi na teritoriji Socijalističke Autonomne Pokrajine. Oko ovog pitanja znate da u javnoj raspravi je bila i naša primedba da Ustavom Pokrajine se predviđja ovo pitanje, s toga uvažavanjem ove primedbe date i na javnoj raspravi i oko utvrđenih mišljenja na Nacrt amandmana je uvaženo to pitanje i Ustavom Pokrajine sada u skladu sa ovim Ustavom utvrđuju se jezici narodnosti u ravnopravnoj službenoj upotrebi.

S toga, i u tom pravcu mislim da ne treba voditi dalju raspravu pošto Amandman XXVII ovo pitanje je razjasnilo i razjasnili su to i ljudi, predstavnici koji su radili u tom pravcu za usaglašavanje ovih pitanja.

Što se tiče ostalih pitanja koja su postavljena i neka pitanja u tom pravcu mislim da je odgovor dat od strane predsednika Skupštine SAP Kosova, medjutim, takodje ističem da u samoj Ustavnoj komisiji ova pitanja su usaglašena. Takodje, treba imati u vidu da za usaglašavanje ovih pitanja dva predsedništva: Predsedništvo SAP Kosova i Predsedništvo Pokrajinskog komiteta SK Kosova, jednoglasno su podržali predlog amandmana na Ustav SR Srbije i u tom pravcu, dakle sva pitanja su usaglašena. Mislim da takodje imate i mišljenje Izvršnog veća koji u tom pravcu imajući u vidu mišljenje resovskih organa koji se stručno i pobliže bave tim pitanjem predlaže, odnosno Ustavnoj komisiji je predložio i predlaže Skupštini SAP Kosova da se usvoji predlog amandmana na Ustav SR Srbije. Neka pitanja delegata koja su ovde postavljena u Skupštini ja sam shvatio i kao zahtev za što jasnije informisanje, i stoga i u tom pravcu na neka postavljena pitanja treba shvatiti jer sigurno nisu imali mogućnosti da se izbliza informišu oko usaglašениh amandmana. S toga, i u tom pravcu treba shvatiti neka pitanja delegata, koja su ih ovde postavili i u tom pravcu mislim da imajući u vidu naročito stavove XIII Kongresa SKJ, Prve Konferencije SKJ, Petu tačku zaključaka XVII sednice Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije, jedinstvene stavove dvaju predsedništava: Predsedništva Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosova i Predsedništva Pokrajinskog Komiteta SKJ Kosova, mislim da u tom pravcu treba podržati predlog Amandmana na Ustav SR Srbije i u tom pravcu pitanja koja su usaglašena su u interesu svih radnih ljudi i građana, a naročito imajući u vidu da u tom pravcu prilikom usaglašavanja predloga amandmana na Ustav SR Srbije vodilo se račun da Socijalistička Republika Srbija ostvaruje neophodne

svoje državne funkcije na celoj teritoriji Republike, medjutim, takodje se vodilo računa da se ne zadire u autonomnost socijalističkih autonomnih pokrajina koja su u sastavu Socijalističke Republike Srbije i konstitutivni elemenat Jugoslovenske federacije. Zato su se izjasnili i najviši partiski i državni organi u zemlji.

Hvala.

PRESEDAVAJUĆI:

Ima reč Mehdi Uka.

MEHDI UKA:

Drugarice i drugovi delegati,

Ovde neznam da li raspravljamo mi delegati Skupštine SAP Kosova ili delegati skupština opština. Mi smo ovde delegati koji smo delegirani iz delegatske baze, neko iz opština, neko iz raznih radnih organizacija itd., a zna se ko odakle ima delegatsku bazu.

Mi ovde treba da znamo da li treba da izrazimo mišljenje baze ili da izrazimo mišljenje struktura i mišljenje društveno-političkih struktura i šire. Mi kao delegirani delegati od baze treba da se vratimo ponovo u našoj bazi za koju treba da radimo i u buduće. A kako ćemo se vratiti u bazu? Govorim o svojoj delegatskoj bazi, dakle o Radnoj organizaciji "Kišnica i Novo Brdo" koja ima 3700 radnika. Znam veoma dobro mišljenje baze kako se raspravljalo u raspravi na širokoj javnoj raspravi koja se vodila po radnim organizacijama i šire.

mislim da stavovi baze treba da se postuju. Promene na amandmane na Ustav SR Srbije treba da se vrše tako kao što je predvidjeno Poslvonikom Skupštine SAP Kosova, na principijalan način. Delegatski sistem treba da se poštuje, trebate imati u vidu i to da prilikom rasprave načelno delegati treba da iznose svoja mišljenja i mišljenja svojih samoupravnih organizacija i zajednica i osnovne stavove društveno-političkih organizacija koji su ih delegirali, kao i svoje stavove.

Mišljenje baze se znaju veoma dobro iz javne rasprave u svim sredinama. Na skupovima radnika o ustavnim promenama SR Srbije i Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosova, u mojoj delegatskoj bazi je zauzeta ova odluka, pored ostalog što je bilo raznoraznih mišljenja kao i svugde. Međutim, većim angažovanjem polarizacija nije bilo, a naročito u Radnoj jedinici koja je Radna jedinica Novo Brdo.

Profesor Ferović je bio i i tako dobro je objasnio nacрте amandmana jedan po jedan, tamo gde je bilo nejasnoća. Oko pitanja koja su bila neusaglašena zahtevano je od strane radnika da još jednom se ponovi objašnjenje oko Nacrta amandmana koji nisu usaglašeni.

Na našim skupovima tamo gde je zauzeta ova Odluka kažu da je ispisano da se usvajanju amandmani na Ustav SR Srbije o usaglašenim pitanjima, a za otvorena pitanja usvajaju se predlozi Ustavne Komisije Skupštine SAP Kosova. Oni su bili mišljenja i bili su ubeđjeni da Ustavna komisija Skupštine SAP Kosova tako kao što je dala svoje mišljenje i mi ovde kod baze do Skupštine smo ga pustili na javnu diskusiju, oni misle da i na taj način će biti i ne mogu da se drugačije izmene. Stvorili su puno poverenja u Ustavnu komisiju Skupštine SAP Kosova.

I kao takvog su je podržali.

Pored toga zauzet je stav da se usvoje amandmani na Ustav SAP Kosova sa ovim primedbama. Dakle, u javnoj raspravi su bila oba Ustava. U toku rasprave zahtevano je da pitanje ravnopravne upotrebe jezika i pisama, način upotrebe zastava naroda i narodnosti da se uređuje Ustavom a ne Zakonom. Ja sam pročitao ovaj amandman i o upotrebi jezika sada mi je sve jasno. Pod tri, Socijalistička Autonomna Pokrajina Kosovo ostaje konstitutivni elemenat Jugoslovenske federacije i kao sastavni deo SR Srbije. Pod četiri, opšti je zahtev da se ne zadire u osnovna načela Ustava od 1974.godine.

Mislim da stavovi baze se trebaju poštovati, da se odlučuje onda kada se ubedjuje baza. To kažem jer znam kakvo je trenutno raspoloženje cele radničke klase. Svaki čovek može da vidi i može da postavi pitanje. Svaki čovek veoma dobro zna kakav će odgovor dati. U tom smislu ne možemo reći da cela albanska narodnost je nacionalistička.

Da se odlučuje tada kada se ubedjuje baza, to sam rekao i ranije, a ovde mislim na Nacrt amandmana o neusaglašenim pitanjima koja su bila, jer u radničkoj klasi i šire postoje nejasnoće a možda bi bilo bolje da se o ovim pitanjima raspravlja još jednom u javnoj raspravi. Dakle reč je o ovim predlozima koji su danas napisani i usaglašeni od strane dveju komisija SR Srbije i SAP Kosova, bez ikakve promene teksta samo da bi mogli da ubedimo ljude i da vide istinu i da se vidi gde se Kosovo nalazi u ovim izmenama. Da li pretil kakva opasnost po njihovim pravima ili ne?. Za amandman XLVII u stvari niti nemamo pravo da odlučujemo, jer nije bio na javnoj raspravi.

Zato sam ja govorio i na Komisiji za narodnu odbranu i društenu samozaštitu 21.marta, kojom prilikom sam izneo svoju primedbu koja nije ugradjena u Izveštaju da se predloži Akupštini da se nebi stvorilo i tu neko podvajanje. Istu stvar i na Odboru za društveno-politička pitanja koji je održan juče, gde smo dobro razmislili da li da obuhvatimo to u zapisnik ili ne. Ja sam bio mišljenja da to obuhvatimo u zapisnik, medjutim, pošto su svi ostali odbori i komisije ...

Dakle reč je o amandmanu XLVII da se to ugradi u zapisnik.

Za ovaj amandman mogu slobodno da kažem da ne može da stoji , na taj način ne može da se uvoji, ja ne mogu svojoj bazi sutra da kažem tamo da sam u vaše ime glasao za ovaj amandman, a u moje lično ime nemam pravo da to učinim jer ovde nisam dolazio sam, već su me oni delegirali. Da se ne stvore neprijatelji od radničke klase i šire, već da se omogući da se raspravlja još jednom javno da bi imali jasnije stvari i da svima budu jasne ove izmene, da bi se povratilo puno poverenje i da se o tome same izjasne ubedjeni da stvarno autonomne pokrajine ništa ne gube ovim izmenama. Možda je bila greška ove Skupštine što je dala vizu da predlog Amandmana izlazi na javnu diskusiju bez punog usaglašavanja od strane ustavnih komisija SR Srbije i SAP Kosova. Možda grešim i ja se izvinjavam, ali sam ubedjen da je to uticalo neposredno na ove ustavne promene kod ljudi uopšte u Pokrajini. Dakle, nezadovoljstvo je povećano, nepoverenje, medjunacionalna podvajanja, nesigurnost, mržnja, porastnacionalizama svih boja itd.

Rekao bih nešto o tome kako mogu ustavne komisije da nalaze zadnji trenutak, jedan dan pre održavanja sednice Skupštine SR Srbije. Mnogo se kasnilo u tom smislu, zbog toga smo i mi veoma zakasnili u objašnjavanju svih ovih stvari koje nismo mogli da postignemo ni kao delegati da se na što bolji način pripremimo da bi mogli da raspravljamo slobodno o njima. Kad bi se usaglasili blagovremeno, a tek posle da se izlazi na javnu diskusiju, greška bi bila manja.

I kada je reč o delegatu iz Elektroprivrede Kosova koji je govorio u ime 17 hiljada radnika želim da znam da li je on u stvari govorio u ime 17 hiljada radnika ili u svoje ime.

Drugarice i drugovi delegati,

Ja danas nisam nameravao da govorim jer poslednjih dana i na Predsedništvu Socijalističkog Saveza radnog naroda Kosova i na nekim predsedništvima Socijalističkog saveza po Pokrajini i u ostalim društveno-političkim organizacijama uz punu odgovornost, sa dostojanstvom smo vodili aktivnost koji ide u prilogu celokupne aktivnosti koji je zaokružen do danas.

Drug Vukašin, i kao predsednik Skupštine i kao predsednik Komisije izrazio je jedinstvenu celinu i Ustavne komisije i ostalih društveno-političkih struktura u njegovoj veoma detaljnoj elaboraciji celokupne vodjene društveno-političke aktivnosti, rekao bih systemske, koji je vođen skoro dve godine, da bi se zaokružio kako značajan rad ustavnim promenama SR Srbije i u toku meseca i Ustava Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosova.

Govoreno je o veoma značajnoj aktivnosti, o jednom veoma odgovornom i ozbiljnom radu, putem veoma demokratskog načina kao imanentnog pristupa našeg sistema socijalističkog samoupravljanja u Jugoslaviji bez ikakvog pritiska i segmentarnih pristupa, već komplementarnim pristupom i sa puno odgovornosti u interesu svih radnih ljudi i građana, mlade generacije na Kosovu, Albanaca, SRba, Crnogoraca, Turaka, Roma, ali i u SR Srbiji i u Jugoslaviji uopšte. S toga, mnoga pitanja, neka pitanja, neke nejasnoće koje su se istakla i danas su izraz naših slabosti koje su prisutne i u toku javne diskusije da mnoga pitanja možda u dovoljnoj meri nisu shvaćena, ali bogami, ponekad se dobro shvate, ali se drugačije intepetiraju. Želim da se zaustavim (pošto je istaknuta javna rasprava) na neka karakteristična pitanja. Nemam nameru da delegatima skrenem

pažnju na ova pitanja, pošto smo zajednički i jednoglasno ocenili sa jednim glasom protiv na Pokrajinskoj konferenciji SSRN i Pokrajinskom sindikatu kada smo usvojili takav izveštaj o javnoj raspravi, o političkim ocenama javne rasprave, pa i o njihovim zaključcima dvaju najviših organa Socijalističkog saveza i Sindikata. Tom prilikom želeo bih da podsetim na četiri pet njihovih zaključaka.

Pre toga želim da kažem i dve tri stvari.

Ušli smo u javnu raspravu oko ovih veoma značajnih pitanja za nas na Kosovu, u SR Srbiji i u Jugoslaviji sa jasnim društveno-političkim idejnim programom, zasnovanim na kritičnoj analizi funkcionisanja sistema socijalističkog samoupravljanja, inicijative Predsedništva SFRJ, inicijative i svih ostalih faza i organa u SR Srbiji i u SAP Kosovu.

Sa jednim veoma fundamentalnim interesom u prvom redu radničke klase i radnih ljudi i građana da iz jedne duboke političke i društvene krize treba da izlazimo u svim oblastima političkog i idejnog života, ali i sistemskog, ustavnim promenama. Ušli smo u javnu diskusiju u jednoj veoma složenoj političkoj bezbedonosnoj situaciji na Kosovu, sa svim karakteristikama koje sada ne želim da spomenem, ali ću se zaustaviti kasnije na neke od njih.

I u prkos svih poteškoća koja zahvaljujući ogromnom delu progresivnih snaga uopšte na Kosovu na čelu sa Savezom komunista, uspele smo da zaokružimo ocenu, odnosno javnu raspravu u mehanizmima sistema socijalističkog samoupravljanja a ne van, ne negde drugde, već organizovanih od strane samog Socijalističkog saveza i Sindikata. Mislím da treba da se oceni jedna takva stvar i na jedan veoma demokratski način i da ogroman deo građana i

radnih ljudi mlade generacije su podržali snažno potrebu da se pristupi promenama i da se podrže ustavne promene u cilju efikasnosti privrednog i društveno-političkog sistema, reformi itd.

To je jedan nepobitan zaključak i čini mi se da je izraz radnih ljudi i građana i radnih ljudi uopšte, mlade generacije.

To je jedno pitanje, drugo pitanje, da radni ljudi i građani snažno, također, su podržali učinjene promene koje su usaglašene do tog vremena na Ustav SR Srbije. Čini mi se da neka pitanja koja su danas postavljena se odnose i na ta pitanja i dati su mnogi odgovori, s toga nema dileme da ova pitanja da se dotaknu i da se zadire navodno po nekima, osnovna načela, na konstituisanje Jugoslavije, AVNOJ-ske principe i na sve ostale principe redom.

Četvrto pitanje ili peto, kao zaključak snažno je podržan zaključak da neusaglašena pitanja ona u kojima smo ušli pre javne rasprave, ali i pitanja koja su proizilazila u toku javne rasprave na kraju krajeva i javna rasprava treba da da i druge stvari koje su se obogatile u javnoj raspravi da na osnovu veoma jasnih stavova XVII sednice Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije, tačke 5. da se ovlaste uz punu odgovornost institucije sistema socijalističkog samoupravljanja da na osnovu javne rasprave, zaključaka XVII sednice tačke 5, da se usaglase uz puno poverenje u organima naših sistema. Mislim da je to bio jedan veoma korektan zaključak i artikulisan od strane javne rasprave u to vreme i posle.

Šesti zaključak po redu je da Pokrajinska konferencija Veće Saveza sindikata Pokrajine snažno odbacilo kao tuđe sve tendencije pojedinaca grupa identiranih sa pozicije albanskog nacionalizma i seperatizma uglavnom na Kosovu ali i sa pozicija

srpskog nacionalizma i ostalih antisocijalističkih i antikomunističkih snaga, koji su pokušali da devalviraju svu vođenu aktivnost u toku javne rasprave.

Naravno, potpuno se slažem sa ... s tim da je uvek uz punu odgovornost treba da postavimo demakacionu liniju da ne dozvolimo da indentifikujemo ni albansku nacionalnost, ni srpsku nacionalnost niskim (široku narodnu masu, radničku klasu, radne ljude) sa pojedinim nacionalistima i pozicijama stranih za njih, pošto su sav identitet i prosperitet radnička klasa, radni ljudi, građani a dodao bih i albanci u Jugoslaviji i svi narodi i narodnosti su doživeli u ovoj Titovoj Jugoslaviji, u ovom sistemu samoupravljanja, s toga životno smo zainteresovani da produbimo i da unapredimo interes svih a ne jednog ili drugog.

Posle svega toga uz puno ovlašćenih odgovornosti organskih sistema kao što je i naš zaključak su pristupili radu, odnosno nastavili su aktivnost o čemu mi stvarno uz pun ... i poverenje da imamo razumevanja za sve to što je vođeno u toku perioda i posle rasprave do punog usaglašavanja, naravno imunetno je za naš sistem i za naš oblik delovanja u okviru organizovanih snaga da imamo i protivurečnosti, problema, nesaglasnosti, da imamo argumenata i kontraargumenata za mnoge stvari koje su vitalne. Na svu sreću i posle tri meseca od javne rasprave postignuta je saglasnost za sva otvorena pitanja na ustavne promene na Ustav SR Srbije.

Mislim da treba ceniti taj rad, tu aktivnost i tu odgovornost naših drugova uopšte da neko više neko manje učestvovali smo u svim fazama usaglašavanja i takva stvar je garancija da ne izlazimo van okvira demokratske procedure imuentne našem sistemu, u demokratskom radu usaglašvanju pitanja

i protivurečenosti, ali ne samo ovih pitanja Ustava već svih otvorenih pitanja za koje smo životno zainteresovani da one budu što manje i da imamo mnogo više jedinstva a manje podvojenosti, više brastva i jedinstva a manje podvojenosti i ustavnim promenama i svim ostalim pitanjima da pristupimo pitanjima koja su mnogo teža i suočavamo se sa njima i ovih dana i ranije.

Imajući u vidu svu vodjenu aktivnost i stepen usalgašavanja otvorenih pitanja, Predsedništvo Socijalističkog Saveza radnog naroda 16.marta uz punu odgovornost, svojim digritetom jednoglasno je podržalo u celini stav da se da saglasnost na promene Ustava SR Srbije. Nije to pitanje dana ili časa, nije to pitanje mode promene do juče, tako ili onako, ali treba da budemo autotoni u intepretiranju naših dostojanstvenih stavova onako kao što su išla velika pozitivna kretanja, ali naporna i argumentovana i odgovorna svih nas i kao ljude i kao komuniste i kao članove opšteg fronta i kao progresivne snage. Mi treba da jačamo jedinstvo, zajedništvo, brastvo jedinstvo na Kosovo u SR Srbiji i Jugoslaviji. Čini mi se da i danas mi ćemo postići da promišljamo ovo pitanje od velikog društvenog značaja i još bržim koracima ćemo ostvariti stavove koje smo sebi postavili i kao Savez komunista i ostali subjekti u frontu organizovanih snaga u Socijalsitičkom savezu.

AVDI TRMKOLI:

Drugarice i drugovi,

Danas razmatramo pitanje davanja saglasnosti, a ja govorim kao delegat Društveno-političkog veća Skupštine SR Srbije.

Tamo nismo bili pasivni već veoma atkivni kada se radi o usaglašavanju i postizanju odredjenih ciljeva saveza komunista Jugoslavije a odnose se na zajedništvo i eleminisanje pojedinih devijacija, s obzirom da se nalazimo u teškoj situaciji koja nam je donela velike štete a mi nismo uvek reagovali onde gde smo se nalazili. Ja sam tamo diskutovao i glasao za usvajanje amandmana a isto tako to podržavam i danas, mada nemam pravo da glasam.

Ovde je istaknuto više pitanja ali ja ću pomenuti samo dva koja nisu bila prisutna kada je predlog amandmana dat na javnu diskusiju te se postavlja pitanje kako je do toga došlo. Medjutim, sve je to razjašnjeno o čemu smo čuli i odgovarajuća mišljenja. Medjutim, ekstremna mišljenja koja izlaze van odredjenih okvira trebalo je da imaju u vidu i na, to reaguju društveno-političke organizacije. Kada sam ja o tome glašao bio sam uveren da ta pitanja nisu u suprotnosti sa politikom saveza komunista i stavovima XVI i XVII sednice. Ja ne polemnišem sa onima koji su diskutovali drukčije kada smo rekli da treba podržavati stavove XVII sednice i politiku Saveza komunista. Rečeno je da se ovlašćuje Komisija da uz odgovarajuće argumente i toleranciju da potrebnu saglasnost. Komisija je dala saglasnost i delegati SR Srbije dana 22 u 17,00 časova prihvatili smo to sutradan na sednici kada je postignuta saglasnost, naravno uz objektivnu toleranciju pa smo na taj način i postigli odgovara-

Drugarice i drugovi delegati,

Uzeo sam reč u ime grupe delegata gde koje je u Društveno-političko veće delegiralo Veće saveza sindikata Kosova koje je održalo zajedničku sednicu sa Predsedništvom ove organizacije i na kojoj je jednoglasno data podrška amandmanima na Ustav SR SRbije.

To znači da istovremeno izražavam i moju spremnost da glasam za ove promene odnosno za usvajanje ovih amandmana. Smatram da bi bilo dobro da se istakne jedna stvar. Glasam za ove promene iz osećanja političke odgovornosti i potrebe za ostvarivanjem odgovarajuće politike u ovom trenutku kako bi ovaj akt bio početni značajni most za ostvarivanje napora koje ulažemo za zajednički front u cilju prevazilaženja veoma složene političke situacije. Ja sam veoma ubedjen da narod nije izmislio podvojenost već su ovako velike razlike nastale u rukovodećim strukturama a to je i dovelo do ovoga. Kad to kažem ne mislim da više okrivim bilo koju stranu ali je ipak je nedostajalo angažovanje za ostvarivanje suštinske demokratske politike u rukovodećim strukturama koje su vodile narod. Sve je to dovelo do ove situacije u kojoj se nalazimo do situacije koja može da posluži sammo neprijateljima radničke klase, neprijateljima naših naroda i narodnosti i koja smeta u kretanju napred odnosno u ostvarivanju odgovarajućeg programa za čije se ostvarivanje moraju angažovati sve stvaralačke snage naših naroda i narodnosti za zajedničku budućnost.

U ostvarivanju odgovarajuće politike i u Socijalističkoj Republici Srbiji i u SAP Kosovu imamo dosta velikih minusa koji se negativno odražavaju u kolektivnoj svesti naroda, a to je suština onoga što nas čini nespokojnim.

U vezi s tim smatram da su stvoreni svi realni i objektivni uslovi da uz veliku moralnu, idejnu političku i intelektualnu odgovornost svih odgovarajućih struktura naših naroda i narodnosti da se taj pozitivni program ostvari što znači da izađemo iz krize, da budemo jedinstveni, zbratimljeni jer druge perspektive nemamo. Uveren sam da ni jedan pošten albanac ne sanja ni veliku Albaniju niti bilo kakvu drugu zajednicu osim ove ravnopravne zajednice naših naroda i narodnosti na Kosovu u Socijalističkoj Republici Srbiji i Jugoslaviji. Sa takvog gledišta treba da podjemo svi odnosno sve progresivne snage koje se moraju usmeriti na ostvarivanje zajedničkog programa uz suzbijanje svake podvojenosti i uspešnu borbu protiv svih neprijatelja. Ako drukčije postupimo mi nećemo moći da idemo napred, to će produbljivati krizu d o srži i konflontirati narode i narodnosti što bi zatvorilo svaku perspektivu.

Godine 1974., kada je donet Ustav na snazi, nastao je od jedan minus u kolektivnoj svesti Srba i Crnogoraca na Kosovu i u Socijalističkoj Republici Srbiji uopšte, tako da je tim promenama, ne zbog samih promena već zbog načina na koji je vodjena ta propaganda u vezi sa promenama, nastao taj veliki minus i u albanskoj narodnosti. Moramo biti svesni toga da se ovakvi minusi mogu otkloniti jedino akcijom progresivnih snaga

70

zbijenih redova sastavljenih od progresivnih i naprednih ljudi
pripadnika svih naroda i narodnosti ovde na Kosovu. Bez preva-
zilaženja ovakvih minusa u kolektivnoj svesti ne može da se
ide napred. Još jednom, u ime toga i za ostvarivanje ovog
programa, punim srcem podržavam ove promene.

VALJBONE RACI:

Druže predsedniče, drugarice i drugovi delegati.

Nenameravam da duže diskutujem jer iz baze koja me je delegirala diskutovao Pljamur Goranci koji je izneo podršku opštine Djakovica u vezi sa ovim amandmanom.

Medjutim, više su me navele da izadjem za govornicom, kao i mnoge druge, diskusije pojedinaca, a najviše utiska na mene je ostavila jedna rečenica koju ću citirati "Mi smo očekivali danas da će ići glatko nego da će biti otpora". Neznam ali drug koji je izgovorio ovu rečenicu sigurno zna koje otpore misli. Ako se uzme kao otpor sloboda reči, onda se mnogo greši, sobzirom da smo se svi izjasnili da na demokratski način pridjemo ovim promenama i da ih treba da izvršimo takodje demokratski. To je prvo, a drugo, sama činjenica da pojedini delegati odudaraju od mišljenja baze, to ipak nešto znači.

To znači da nisu uvažavane sugestije, mišljenja pojedinih delegata. Ne kažem da ih treba po svaku cenu uvažavati jer je barem trebalo da se daju pojedina objašnjenja i da delegati ne izlaze ovde nepridržavajući se onoga što je utvrđeno u bazi.

Ja bih ovde postavio nekoliko pitanja. Neke stvari nisu mi jasne pa bih želeo da mi neko o predstavnika Komisije odgovori na pitanje u vezi sa Amandmanom 27. citiram: "Pokrajinskim ustavom u skladu sa ovim Ustavom utvrđuju se jezici narodnosti i ravnopravna službena javna upotreba na teritoriji Autonomne Pokrajine. Autonomna Pokrajina obezbe-

djuje ravnopravnost jezika i pisama narodnosti sa srpskohrvatskim jezikom i njegovim pismom". U potpunoj suprotnosti sa ovim sledi amandman 38. u kome se kaže: "Republika, jedinstvena za celu teritoriju Republike, preko republičkih organa uređuje i obezbedjuje ravnopravnu službenu i javnu upotrebu srpskohrvatskog jezika, jezika i pisama naroda i narodnosti na područjima na kojima žive pojedine narodnosti". Ili mi nije jasno ili je ovo u suprotnosti sa amandmanom 27. Možda ja ne razumem to pa vas molim da mi to objasnite.

Drugo pitanje: Amandman 42. kaže "Člana Predsedništva SFRJ iz Socijalističke Republike Srbije bira i razrešava Skupština SR Srbije tajnim glasanjem". Pitam gde je reč Pokrajinske skupštine Vojvodine i Kosova, a kako znamo ubrzo će mo imati i izbor predstavnika iz ove pokrajine u Predsedništvu SFRJ, te me interesuje kako će se odvijati ovi izbori, pošto se ovo ne pominje ovde a uglavnom se navode reči koje se odnose na Socijalističku Republiku Srbiju.

KURTEŠ SALIHU:

Drugarice i drugovi delegati,

Pošto nisam radio na ustavnim amandmanima na Ustav Socijalističke Republike Srbije, nisam mislio ni da diskutujem. Prilikom usvajanja odnosno davanja saglasnosti na Amandmane na Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije diskutovao sam, pošto sam direktno bio uključen u taj rad, mada se nisam uključio u sve aktivnosti osim preko naše Ustavne komisije, te želim da kažem nekoliko reči kao član Ustavne komisije Skupštine Socijalističke Atuonome Pokrajine Kosovo. Više me je navelo da izadjem za govornicom to što se pojavljuju neke razlike u diskusijama i to na nacionalnoj osnovi. Uvek sam smatrao da svaku našu aktvnost treba da krunišemo uspehom, ali kojim moralno ne mogu biti svi zadovoljni, već sve to zavisi od većine, tj. da li je zadovoljna većina i da li je poštovana reč većine, naročito na Kosovu gde treba da to iskoristimo za prevazilaženje stanja u kome se nalazimo a naročito za prevazilaženje nacionalne podvojenosti.

Smatram da je demokratski da svaki čovek izrazi svoje mišljenje i stvarno treba da se naučimo tome, jer ako se n eko suprostavi mom mišljenju to znači da u njegova diskusija nije u duhu demokratije. Medjutim mi smo u jednoj specifičnoj poziciji, imamo takav nacionalni sastav pri čemu se u ime demokracije odvajamo na nacionalnoj osnovi a to ne obezbedjuje nikakav prosperitet, ne omogućava pravi razvoj kao društvo i nacija kao što smo se razvijali u periodu kada je Tito bio živ.

Rad na donošenju ustavnih amandmana, a naročito aktivnost oko toga vodjena je u dosta složenim ekonomskim i političkim uslovima pri čemu se na gotovo sve stvari gleda sa aspekta jednog naroda ili narodnosti. To nije karakteristika samo nas ovde na Kosovu, već nažalost to je prisutno u celoj Jugoslaviji, te to moramo po svaku cenu da otklonimo. Zato je aktivnost u vezi sa promenom Ustava Socijalističke Republike SRbije vodjena pod istim uslovima. Ja danas čujem ovde pojedina pitanja koja se odnose na pojedine delegate a koja su po mom mišljenju rezultat naše nedovoljne aktivnosti. Mi se stvarno ponosimo našim aktivnostima i aktivnostima sa drugovima u Srbiji ali ipak vidim da u toj aktivnosti ima i dosta pukotina. Te pukotine su možda posledica naše užurbanosti ili nedovoljne opredeljenosti u vezi sa pojedinim pitanjima a naročito po onim koja su bila otvorena, a takodje ima pukotina koje su preuzrokovale i neprijateljske snage i albanski i srpski nacionalisti, koji stvarno ne žele dobro ovoj Jugoslaviji i Kosovu, koji priželjkuju naročito nacionalnu podvojenost te nas u tom smislu koriste kao poligon za razbijanje Jugoslavije.

Mi smo kao Ustavna komisija postigli da usaglasimo pojedina pitanja koja su bila otvorena, a druga je stvar da li je trebalo ovde da udju pojedina pitanja ili ne, medjutim i u tome je postignuta saglasnost tako da mi kao Skupština moramo da uvažavamo i mišljenja naših kolega u Ustavnoj komisiji kao naše predstavnike koji su dali mišljenje u naše ime.

Ovom prilikom bi takodje pomenuo da se ja lično ponekad nisam složio sa pojedinim pitanjima u određenim momentima, ali moramo znat da demokraciju predstavlja vodja većine, tako da sam se sa ovim promenama složio faktički iz dva razloga: prvo zbog toga što su najviši organi Saveza komunista došli do zaključka da se to mora usvojiti, zatim kao komunista, a i mi kao narađnost, koja je uvek povezala svoju sudbinu za savez komunista Jugoslavije i druga Tita te mislim da se takvi stavovi moraju poštovati jer drugog izlaza kao narodnost u Jugoslaviji nismo tražili i uvek smo poštovali principe opštejugoslovenskog karaktera, a zatim i u toku rata naš putokaz je bila uvek komunistička partija Jugoslavije i njene ideje i principi. I u toku rata bilo je prisutno raznih struja i pokušaja da se medju nama unese razdor, pri čemu su neprijateljske snage po nekad i imale uspeha, kao što to postižu i danas. Medjutim, još jednom kažem da nam je putokaz uvek bila komunistička partija Jugoslavije odnosno Savez komunista Jugoslavije i stavovi druga Tita. Zato kao članovi saveza komunista, kao njegovi disciplinovani članovi, moramo tako da postupimo i danas.

Drugi argumenat koji me je stvarno naveo da se čvrsto opredelim za podršku o ovih ustavnih promena jeste to da ove ustavne promene osim onih koje nameće ekonomska kriza, osim onih koje nameće potreba za usavršavanje političkog sistema i td., za opravdanost ovih promena uvereni su i naši sugrađjani srbi, crnogorci i drugi tako da i mi kao brojno najveća narodnost ovde, ako želimo da živimo zbratimljeni i ujedinjeni, treba

da imamo u vidu i mišljenje naših sugrađana koji u određenim momentima žele da nailaze na razumevanje kod svih naših sugrađana.

Ja ne mogu da shvatim ovakvu nacionalnu podvojenost do koje smo došli. Kada čujem na televiziji, na radiju i drugde kako se podvajamo na nacionalnoj osnovi, kada se podvajamo u vezi sa nekim skupovima, oko ovoga i onoga, stvarno postavljam sebi pitanje šta je to sa nama i u čemu smo pogrešili, da li smemo da sve to dozvolimo. Zato ja kao drug Milisav apelujem na to da budemo umereni, da se pametnije ponašamo a i vi kao delegati ostavite po strani emocije, da bi smo rezonovali realno i onako kako nam dolikuje jer mi nismo samo delegati ovde, ili u Saveznoj Skupštini, već svaki od nas živi u određenoj sredini koja ima posebnu ulogu u društvu, i kao takvi dajmo podršku amandmanima na Ustav Socijalističke Republike Srbije. Naravno treba poštovati i rezerve pojedinaca ali većina u društvu predstavlja demokratičnost društva. Dosadašnjim ponašanjem misimo samo doprinosili nacionalnoj podvojenosti a prevazilaženje nacionalne podvojenosti predstavlja osnovni preduslov za prevazilaženje problema iseljavanja. Ovo će po mom mišljenju biti i preduslov za suzbijanje svakog okupljanja na nacionalnoj osnovi jer svako okupljanje na jednonacionalnoj osnovi predstavlja samo demokraciju ulice a ne institucija političkog sistema. Zato svako takvo okupljanje na nacionalnoj osnovi dovodi samo do razdora a stanje moramo sanirati i stvoriti jedinstveni front u borbi protiv albanskog, srpskog

crnogorskog, turskog i svakog drugog nacionalizma koji se pojavljuje. Na ovaj način će se stvoriti perspektiva da kod svih naših sunarodnika i sugrađjana, kolega kadrova, radnika studenata i drugih stvarno vlada razume a ne emocije.

SADIK ZUKA

Drugarice i drugovi,

Smatram da je potrebno da objasnim neke stvari u vezi sa drugom Nikolom Danićem, koji kaže da se distancira a smatram da je trebalo da kaže da se ne slaže a ne da se distancira.

Ja sam u mojoj diskusiji naveo neusaglašena pitanja nakon javne debate. To imamo i u petoj tački Zaključaka XVII sednice CK SKJ. Neznam da li je drug Dane razumeo, ali ja sam podržao ustavne promene na Ustav SR Srbije osim onih koje zadiru u osnovne principe Ustava od 1974.godine. Koliko je meni poznato, to je i stav najviših partijskih foruma u zemlji. Osim amandmana 47. u odnosu na koji sam izrazio rezervu, predložio sam da se to pitanje odloži i imajući u vidu da to nije bilo na javnoj diskusiji i smatram da neće biti nikakva tragedija ako se to odloži. Znači cilj toga je da se postigne jedinstvo svih naroda i narodnosti kako bi se svi osećali ravnopravnim u vezi sa ovim ustavnim promenama.

I u izveštaju Pokrajinske konferencije Socijalističkog saveza radnog naroda Kosova i Saveza sindikata, konstatovano je na 105. strani, gde se kaže, da se Ustav SR Srbije menja bez saglasnosti autonomnih pokrajina, što zadire u osnovne principe i to nije u skladu sa stavovima Saveza komunista Jugoslavije, a to je neprihvatljivo. Po mom mišljenju osnova u tome je izveštaj sa javne rasprave.

Mislím da su stavovi pomenutih struktura dobro došli i predstavljaju značajnu pomoć u obavljanju ovog značajnog i istorijskog posla. Kako rekoše pojedini drugovi kao osnova za to poslužila je javna rasprava, rasprava ovde u Skupštini, u radnim organizacijama, u Komisiji Skupštine i drugde, gde su se složili za one promene koje jačaju bratstvo i jedinstvo svih naroda i narodnosti da bi se sve nacionalnosti osećale ravnopravnim.

U vezi sa Amandmanom koji nije bio predložen, a zajedničke komisije imaju za osnovu javnu raspravu, tražim da drug Nikola Danić, govori argumentovano bez ikakve nerveze. Ja kao građanin imam pravo da izrazim svoje mišljenje i slobodno iznesem stavove koji su na platformi Centralnog komiteta SKJ, SK Srbije i SK Kosova.

PREDSEDAVAJUĆI:

Drugarica Trnkoli nije bila tako kratka, ali je svakako kroz to svoje duže izlaganje negirala naš celokupni rad od dve godine a i stavove organa svih organa i društveno-političkih organizacija u Pokrajini, Republici i Federaciji sa jednim drugim prilazom u kome ili se radi o neznanju ili se radi o nečemu drugom.

No nebih hteo da polemišem, mislim da otvaram raspravu.

Ko želi dalje reč?

Drug Baić

DAIĆ

Druže predsedniče, drugarice i drugovi delegati, dozvolite mi da na današnjoj sednici u svojoj najkraćoj diskusiji i dam svoj doprinos.

Pre svega na početku da odmah kažem da se potpuno ogradjujem od diskusije druga Sadika Zuke, koji je govorio u svoje lično ime i nikako se ne može pozvati na mišljenje naroda i narodnosti koji žive na teritoriji Opštine Vitina, jer i ja sam delegat sa te teritorije i rukovodilac u toj Skupštini.

Dalje, seća se drug Zuka dobro da sam ja kao aktivista još sa par drugova bio povodom rasprave na amandmane Ustava SR Srbije baš u njegovoj organizaciji, kada su svi radni ljudi te organizacije u sali Stanionara na meni postavljena blizu 50 pitanja dobili odgovor i svi podržali ustavne amandmane. Mislim da je ovakva diskusija i ovakvo izjavljivanje krajne neodgovorno.

Još jednom, drug Zuka kaže, a tako se u koularima a ne javno na sastancima izjašnjavao decidižno o kompletnoj podršci Ustava iz 1974. godine. Prema tome trebao je sam više doprinosa da da u radu na teritoriji naše društveno-političke zajednice.

u svojim diskusijama da je danas istoriski čin za očuvanje bratstva i jedinstva. Ustavni amandmani koji su predloženi, njihov istoriski interes je baš očuvanja ovih tekovina revolucije, ako želimo zajedništva u ovoj zemlji, onda mi kao delegati danas svim ostalim i u celom svetu trebamo pokazati da smo mi ti borci koji ćemo zajedno da učvrstimo zajedništvo.

U svemu tome, zajedništvo se ne čuva samo ustavnim amandmanima na papiru, nego je naša istoriska obaveza sprovesti ih u delo i život. Mrtvo slovo na papiru ne garantuje zajedništvu.

Dalje, postavlja se pitanje ustavnog amandmana 47. mislim da smo svi mi materijale dobili, da smo kao delegat bili obavezni u svojim delegacijama da tumačimo i obavestimo zašto se predlaže Amandman 47. Onde gde sam delovao u većini sredinama na teritoriji moje društveno-političke zajednice, razgovarao sam sa ljudima, međutim, koji su se separatistički zaneli dva pitanja su postavljena. Pitanje amandmana 24. stav 2. i pitanje Nacrta amandmana odnosno Amandmana 30. gde se reguliše pitanje bezbednosti opštenarodne odbrane itd. prema tome obzirom da radim baš u toj oblasti, maksimalno sam dao od sebe da svim radnim ljudima i građanima i dam autentična, koliko sam mogao objašnjenja.

Na kraju želim da dam svoje lično mišljenje pred javnošću, da u potpunosti podržavam promenu Ustava SR Srbije i javno glasam za tu promenu, a drug delegat Žuka nek se izjasni u čije je ime danas ovde govorio.

Hvala lepo.

Ko želi dalje reč

Drug Predrag Lazić

PREDRAG LAZIĆ

Drugarice i drugovi i družbe predsedničkom, nisam nameravao da uzmem učešća u današnjoj diskusiji. Razlog mog javljanja je upravo diskusija drugarice iz Opštine Priština, drugarice Trnkoli. Samo bih postavio pitanje, obzirom da je 14. marta ove godine Skupština Opštine Priština, ja mislim da je tu i drug predsednik prisutan, raspravljajući o trenutno aktuelnoj političkoj situaciji, oko iseljavanja itd., između ostalog ... i ovo pitanje Ustavnih promena u Srbiji.

Skupština Opštine Priština, nakon dva izjašnjenja je jednoglasno zauzela stav da delegati iz te Opštine daju saglasnost na Ustavne promene koje se predviđaju danas. Prema tome, ja se ogradjujem od te diskusije i tražim da se ova Skupština ogradi od takvog istupanja, to je izgledami lični stav, što se tiče opaske ili namere da su delegati pod pritiskom od... itd., došli u situaciji, ja mislim da bi trebalo da se kaže i pod kojim pritiskom, i kada, a što se tiče zajedništva, ja mislim da ovi amandmani upravo nude to toliko željeno zajedništvo, i da nebi trebalo mnogo razglabati sada u ovoj situaciji neke stvari koje smo imali i tokom javne rasprave, a činjenica i svedoci smo kako je tekla javna rasprava. Međutim, nakon svih ovih stavova, najviših organa u zemlji i Centralnog komiteta Jugoslavije i Predsedništva i u Srbiji i na Kosovu i jedinstvenog stava Ustavne komisije ovakva istupanja ja mislim da nas vraćaju nazad, prema tome predlažem da se ova diskusija odbaci, a da se u početku je lepo krenulo, prihvate ona mišljenja i one sugestije koje zaista vode tom zajedništvu. Nemam ik ništa

protiv da se...
gde živimo i u kojim uslovima živimo. Mi znamo da neprijateljska
pozicija albanskog nacionalizma i separatizma i te kako deluje i
dalje, prema tome nije nam lako, ali drugarice i drugovi smatram da
svako vraćanje unazad formalno bi značilo i mnogo dublje probleme.

Hvala.

PRESEDAVAJUĆI

Ima reč Halit

HALIT :

Mendoj fillimi ishte mirë, por para këtij shokut
një shoqe dhe dhe ky shoku Llaziqi, mirë e ^{hva} deri dikund në duhet
të bahëhemi në bazë të bazës (ne jemi delegat, nuk jemi deputetë
dohershëm qysh e kanë nuk di si e kanë do me thënë që fjalën që
e dha kryetari i Kuvendit edhe ne këtu si delegatë sot ani që nuk
kanëqenë kushtet e volitshme për politikë për ndërrimet dhe diskutimet
por po ne në bazë të materialeve dhe në bashkë diskutimeve ne mun-
dami me vlerësu që kjo ka qenë pozitive. Me siguri secili delegatë
ka marrë materiale për konferencës së Lidhjes Socialiste dhe të
Sindikates së Kosovës edhe prej tjerave subjekte dhe prej Serbisë
dhe prej Krahinës së Vojvodinës. Do me thënë kur t'i shikon krejt
njeriu ato materiale që kemi marrë atëherë me siguri del se ne
po sillemi këtu në Kuvendin e Kosovës edhe gjithëherë kombë dhe
kombësitë shqiptarët, serbet, malazezet e tjera kombësi që jemi në
me siguri kjo krahinë nuk është veç e shqiptarëve edhe me vjen
keq shumë herë që dikush paraqitet ose prej nacionalistëve serb
ose shqiptarëve paraqitën gati thua që është kjo Krahinë Socialiste
Autonome e një kombi, kjo është e të gjithëve dhe e të jetë
edhe mandej.

Për këtë çështje kohë më parë diskutuan edhe delegatët e të tri dhomave të Kuvendit të Komunes të cilët njëzërit i përkrahën ndryshimet kushtetuese dhe na obliguan që në këtë ^{mbledhje} seance të Kuvendit krahinor të shprehim qëndrimet e tyre lidhur me këtë aktivitet.

Ndryshimet kushtetuese në Kushtetutën e RS të Serbisë përkrahën në tërësi dhe konsiderojmë se është e arsyeshme që edhe sot të jepim pëlqimin për to.

Falemnderit.

PREDSEDAVAJUÇI:

Ima reč delegat iz Gnjilana.drug Cuckić.

ŽIVKO CUCKIĆ

Drugarice i drugovi delegati i družę predsedniče.

Istina je da se nakon duge rasprave o promenama Ustava Socijalističke Republike Srbije nalazimo pred, kako rekosmo istoriskim činom za sve radne ljude Kosova i Socijalističke Republike Srbije. Toliko željeno jedinstvo i zajedništvo u njoj počinje da se ostvaruje. Posebno mi je drago, što sam još na samom početku ove rasprave u martu 1987.godine bio pobornik takvih promena, tes stoga sada osećam prijatno zadovoljstvo.

Politika Saveza komunsta Jugoslavije ovde na užarenom Kosovskom tlu, rekao bih dobila presudnu bitku za razrešenje kosovske drame. Potvrdilo se ipak da su radni ljudi Kosova zajedničkim naporima u ovom trenutku odluke jedinstveniji neo što se očekivalo, jer

ništa tako sveto nikad u istinu nije ni razdvajalo. I ako bih mogao da sa ove govornice prenesem poruku baze Gnjilane i Kosovskog poboravlja iz koga dolazim, ona bih radnim ljudima Kosova, Srbije i cele naše Jugoslavije, onda bih ona bila: Opređeljujući se za podršku predloženim promenama Ustava Socijalističke Republike Srbije potvrđujemo našu rešenost da na ovim prostorima mi i naši sledbenici počinjemo ispisivati stranice našeg istinskog zajedničkog života u Socijalističkoj Republici Srbiji, potvrđujući privrženost AVNOJ-skoj Jugoslaviji, na čijim se temeljima može i mora razvijati naša zajednička domovina Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija.

Hvala.

PREDSEDAVAJUĆI

Ko želi dalje reč?

Izvolte.

Delegat iz Uroševca drug Nojić Ljubomir, delegat iz novoformirane opštine Štimlja.

NOJIĆ LJUBOMIR

Držže predsedniče, drugarice i drugovi delegati.

Dozvolite mi da vas u ime delegacije Skupštine Opštine Uroševac, Štimlje i Štrpce, građana i radnih ljudi ovih društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija pozdravim i prenesem njihovo opredeljenje koje su izrazili na sednicama svojih organa, na kojima se u potpunosti podržali amandmane na Ustav Socijalističke Republike Srbije, kojim se omogućava da Socijalistička Republika Srbija svoje neophodne funkcije i nadležnosti obavlja na celoj teritoriji Republike, a kojem se uvažava

suština ustavnog položaja, Autonomnoj Pokrajini Kosova i omogućava da jača jedinstvo i zajedništvo Republici i stvaraju uslovi da Socijalističke autonomne pokrajine iskažu oba svoja svojstva i kao sastavni delovi Socijalističke Republike Srbije i konstitutivni elementi jugoslovenskog federalizma. Želim da kažem i to da se ovim promenama ne manjaju osnovna načela Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije iz 1974. godine, da su one u skladu sa odlukama XIII Kongresa Saveza komunista Jugoslavije i da se pošlo od doslednog ostvarivanja pune nacionalne ravnopravnosti svih naroda i narodnosti u SR Srbiji i SAP Kosovu. Kao i da je usvajanje ovih promena jedan od bitnih faktora za stabilizaciju političko-bezbedonosnog stanja u Pokrajini i Republici Jugoslaviji, a što je želja svih nas.

Ove ustavne promene će doprineti da ostvarimo puni napredak u zajedničkom životu, i da će to biti ne na trajnu korist naše dece generacija koja dolazi, jednom rečju u korist svih naroda i narodnosti na Kosovu i u celoj zemlji.

Davanjem saglasnosti na amandman Ustava Socijalističke Republike Srbije, razvićemo sve iluzije neprijatelja svih boja i iznutra i iz van, da je narod Kosova i radnička klasa Kosova ne-jedinstvena. Posebno identira to što ne birajući sredstva i načine neprijatelji Kosova i Jugoslavije žele da izmanipulišu i nas delegate ali svi mi ćemo davanjem saglasnosti na Amandman Ustav SR Srbije demantovati sve one koji tako misle o nama jer smo mi predstavnici naroda Kosova i kosovske radničke klase.

Hvala.

PRESEDAVAJUĆI

Ko želi dalje reč?

Ima reč Muharem Sulja

Pyetjet e t'ra teje ca pyetje.

~~Pyetjet që kam deshtë mei bërë kërkoj~~

(Polemikë)

Sipas Kushtetutës në fuqi Amendamenti 226 i Kushtetutës së Republikës Socialiste të Serbisë mbështetet në nenin 206 të Kushtetutës së RSPJ. Amendamenti XXXI, përveç disa ndryshimeve nga Projektamendamentet koncepti që ka qenë koncept të përkrahura në pikën 1, zëvendësohet neni 294 i Republikës Socialiste të Serbisë e që është i lidhur me nenin 273 të Kushtetutës së RSPJ. Ndërsa pika prej 8 deri 8 zëvendësohet me nenin 295 të RS të Serbisë dhe ky ^{Vlen} i lidhur me amendamentin 273. Mos të ju lodhi më tutje ^{Vlen} edhe për ato amendamentet tjera, prandaj këtë çështje unë është deshtë t'i zgjidhi ^{unë është deshtë} atje së bashku apo të mi sigurojnë mundësitë me i zgjedhë këtë çështje që unë juve mos t'ju lodhi prandaj..

(Falemnderit.)

PRESEDAVAJUČI:

Još koliko ima nameru drugova da diskutuje.

Drug Radman ima reč.

Da vidimo kakika prvo koliko ima nameru..

(Polemika)

Većina je za pauzu, nastavljamu rad za pola sata, molim delegate da se ne

Pre nego što bih dao reč drugu Radmanu Milosavljeviću, koji je bio već dobio reč, u medjuvremenu smo dobili tri telegrama pa dozvolite da ih pročitamo, mada sam rekao da smo u ova dva zadnja dana dobili više telegrama, a ovo je u toku rada.

Skupštini SAP Kosova, radnici Radne organizacije Radne organizacije "Metalac" Janjevo, daje punu podršku Ustavnim promenama na Ustav SR Srbije i delegatima sva tri veća želi uspešan rad.

Radnici Radne organizacije "Metalac" Janjevo.

Predsedništvo Konferencije Saveza komunista i Saveza ~~komunističkih~~ sindikata Radne organizacije Termoelektrane "Kosovo" na sednici održanoj 21. pdržavaju zaključke Predsedništva Pokrajinskog komiteta Saveza komunista Kosova i Pokrajinskog veća Saveza sindikata Kosovo, kao i promene ustava Socijalsitičke Republike Srbije.

Želeći uspešan rad Skupštini, predlažemo delegatima da daju saglasnost na ustavne na ustavne promene.

Skupština Opština Boljevac, sva tri veća Skupštine opštine Boljevac, društveno-političke organizacije daju punu podršku nastojanjima progresivnim snagama na usvajanje Amandmana na ustav, čime će se stvoriti uslovi za stvaranja jedinstva i zajedništva.

Nadamo se da će delegati na današnjoj sednici prihvatiti što će stvoriti uslovi za ravnopravan odnos SR Srbiji i svih naroda i narodnosti u njoj sa ostalim narodima i narodnostima u SFRJ.

Reč ima drug Radman, neka se pripremi Goranci Fljamur...
To su drugovi koji su se prijavili

RADMAN MILOSAVLJEVIĆ

Drugarice i drugovi delegati, družite predsedniče.

Današnju sednicu Skupštine Socijalsitičke Autonomne Pokrajine Kosova, shvatio sam kao ... dvogodišnjeg rada strpljivog i demokratskog iznalaženja zajedničkih najpovoljnijih rešenja za ustavno uredjenje položaja Socijalističke Republike Srbije i Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo.

utisak da ćemo danas prisustvovati zaista jednom svečanom činu kako to lepo reče naš predsednik i da će to značiti uspostavljenje tokiko ~~željennog~~ željenog jedinstva i zajedničkog fronta na Kosovu i jedinstva i zajedništva u Socijalističkoj Republici Srbiji i Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji čiji su znaci nastojanja prisutni u zadnje vreme. Međutim, očigledno je da je ukupna situacija na Kosovu ostavila traga i u glavama jednog broja delegata i to pokazuje koliko su duboki otpori od jednog dela snaga ustavnim promerama i svemu progresivnom, čemu naše društvo teži.

Ne mogu da ostanem ravnodušan a da se sa par reči ne osvrnem na istupanje drugarice Trmkoli, koja je delegat u mom Veću, znači u Veću opština, koja je prisustvovala dogovoru pre nekoliko dana koje je sazvao predsednik Opštine drug Božidar Lazić i predsednik Opštinske konferencije Socijalsitičkog saveza, na kome smo u jednom radnom dogovoru koji je trajao dva ipo sata prodiskutovali o svim pitanjima i dogovorili ~~xxx~~ se o nastupu na današnjoj Skupštini bez ijednog elementa, niti direktivnosti, niti prisile, čak smo ga i nazvali kao radni dogovor. Na tom sastanku drugarici Trmkoli bilo je sve jasno, nikavog pitanja, nikakve diskusije. Na Odboru na kome drugarica učestvuje takodje je dala podršku. To upućuje da je svoju diskusiju čuvala za današnji dan i nemam namere niti vremena niti mogućnosti, a niti mislim da ima potrebe polemisati sa svim stavovima koje je ona u svom podužem ekspozeu koji je bio duži nego druga predsednika Jokanovića iznosila, jer on vrvi i od netačnosti i od proizvoljnosti i od krivih tumačenja stanja. Želim samo da ukažem da to skrenem na to da se to tretira kao njen lični stav, a nikako stav bazi. Jer stav baze bi trebao ono što su delegati Skupštine opštine usvojili na svojoj sednici i nama kao delegatima dali preporuku.

samo kratko zadržao.

To je onaj detalj iz njene diskusije kad kaže da smo mi delegati pod pritiskom, ja nisam nikakav pritisak osetio od početka ustavne rasprave do dana današnjeg, a nadam se da takvom pritisku nisu izloženi bili niko od delegata. Pre mislim da je takav jedan stav ubačen iz motiva, da se ipak veruje da će i na današnjoj sednici proći i biti usvojeni ustavni amandmani kao izraz volje najvećeg broja radnih ljudi i građana i progresivnih snaga našega društva, a da ta ...ostane kao ipak, kao jedna Kleka, kao jedna mrlja, na to jeste, to je usvojeno, ali je to učinjeno pod pritiskom.

Želeo bih da to pitanje ovaj skinemo tu dilemu i da ako je neko bio pod pritiskom neka to izjavi, ja za sebe i za veliki broj delegata sa kojima sam u stalnom kontaktu smeo bih da tvrdim da to nije tako.

Prema tome, još jednom kažem, mislim da tu njenu diskusiju treba tretirati na današnjoj sednici kao njen lični stav, a mi smo svakako ubđjeni i pored onog optimizma koje je drug predsednik rekao i koji sam ja izrazio na početku svoje diskusije ipak moramo biti irealisti, i sigurno smo svesni toga da nismo ni očekivali da sve prodje glatko, bez otpora, bez i ovakvih diskusija kakvih je bilo, ali sam ubđjen da će na današnjoj sednici delegati u ogromnoj većini dati podršku ustavnim amandmanima od IX do XLIX na Ustav Socijalsitičke Republike Srbije i time otvoriti prostor bržeg privrednog i demokratskog progressa u zemlji i izlaska iz krize. Ja još jednom apelujem na delegate da se tako ponašamo i da takvu odluku danas donesemo.

Hvala.

PRESEDAVAJUĆI

Ima reč Goranci Paljamur.

PREDSEDAVAJUĆI:

Mislim da na neka pitanja zaista nekih zbog nivoa ove Skupštine mogli da zadržavamo i bavimo time.

Ja bih dao ~~svom~~ reč drugu Canetu Periću, a takodje se za reč prijavio drug Daut Jašanica.

CANE PERIĆ

Druže predsedniče, drugarice i drugovi delegati, Predlog Amandmana na Ustav Socijalističke Republike Srbije koji se nalazi pred nama, rezultat je široke rasprave veliko zalaganje i aktivnosti uložениh krupnih napora od strane progresivnih snaga na Kosovu u Socijalističkoj Republici Srbiji i u Jugoslaviji.

Promene koje su izvršene u Ustavu Jugoslavije, promene koje se predlažu da se izvrše u Ustavu Socijalističke Republike Srbije i promene koje će se izvršiti, a na kojima se još radi u Ustavu Kosova predstavljaju jednu jedinstvenu ^{celinu} ~~svaku~~ promena unutar političkog sistema Socijalistikog samoupravljanja u našem jugoslovenskom ustavnom sistemu.

Danas je više nego jasno da su ustavne promene neophodne. One treba da obezbede da se brže savlada, prevlada krupna, široka društvena jugoslovenska kriza, da se obezbedi sprovođenje društvene i privredne reforme, dalji razvoj jugoslovensko socijalističkog društva na poznatim političkim opredeljenjima utvrđenim u Programu Saveza komunista Jugoslavije.

Ustavnim promenama valja posebno po mom mišljenju reći, sasecaju se ozbiljno koreni i moće birokratsko-etatističkim snagama nacibirokratiji, stvaraju se uslovi za vođenje jedne odlučnije borbe protiv kontrarevolucionarnih i drugih neprijateljskih i

antisocijalističkih kanaga, a za jačanje Jugoslavije bez koje nema što je sasvim razumljivo niti može biti ni slobode ni slobodnog razvoja nijednog našeg naroda i nijedne naše narodnosti. Poznato je da se promene vrše, a to važi i za promene koje se predlažu u amandmanima na Ustav Republike Srbije na poznatim osnovama našeg sistema. Te osnove AVNOJ-sko -federativno uređenje, nacionalna narodnost naroda i narodnosti, socijalsitičkoj samoupravljanje, vlast radničke klase, bratstvo i jedinstvo i zajedništvo ne menjaju se. Na protiv po mom dubokom ubedjenju te osnove postaju potpunije, postaju još bogatije imx na tim osnovama jača, jačaće i razvijaće se AVNOJ-ska Jugoslavija, jer druge Jugoslavije niti ima niti može biti. Zato se s punim pravom kaže da su ustavnim promenama sadržani interesā svih naroda i narodnosti, cele radničke klase svih radnih ljudi i gradjana. To do kraja važi i za ustavne promene koje treba da se izvrše u Socijalistikoj Republici Srbiji. Naime, te promene zasnivaju se na poznatim stavovima Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije o jedinstvu i zajedništvu u Republici Srbiji na odlukama ~~XX~~ XIII Kongresa i Prve konferencije Saveza komunista Jugoslavije i posebno na Zaključcima ~~XX~~ 17. sednice CK SKJ.

Sve to čini njihovu idejno-političku osnovu i suštinu, i zato su predložene ustavne promene u Srbiji, podržane od strane najviših partiskih organa i organa drugih društveno-političkih organizacija, od strane Predsedništva SFRJ i drugih organa vlasti u Federaciji. Njihov stav, njihov odnos je više nego jasan prema ovim promenama. Oni su ne jedanput rekli, zapisano je u njihovim dokumentima da su Ustavne promene koje se predlažu u Republici Srbiji neophodne, prihvatljive, da se njima obezbedjuje da Socijalistička Republika Srbija ostvaruje svoje državne funkcije na celoj svojoj teritoriji i da se ostvaruje u potpunosti autonomnost pokrajina.

u amandmanima na Ustav Republike Srbije stvaraju se uslovi za bržu stabilizaciju ukupnog stanja na Kosovu, za brže rešenje kosovske drame koja nekoliko godina potresa celo jugoslovensko socijalistiko društvo i zato se ne bez razloga kaže borba za Kosovo i na Kosovu je borba za Jugoslaviju, za brži sveukupan socijalistički samoupravni razvoj i Kosova i Socijalističke Republike Srbije i cele jugoslovenske socijalističke zajednice.

Zato smatram da je suvišno ovde reći da se ustavnim promenama o kojima razgovaramo ne oduzimaju i neumanjuju neučemu prava nikome. Na toj liniji u tom smislu nema nijednog slova ni jedne reči u predloženim amandmanima na Ustav Republike Srbije. Posebno nijednim rešenjem, nijednom ustavnom odredbom ne dovodi se u pitanje autonomnost pokrajine. U ostalom poznato je da se autonomne pokrajine naše trajno opredeljenje, opredeljenje nastalo u razvoju socijalističke revolucije u razvoju našeg jugoslovenskog socijalističkog društva.

Otuda smatram da se na pitanje koje se povremeno postavlja, ko dobija ko gubi ustavnim promenama u Socijalističkoj Republici Srbiji postoji jedan jedini odgovor i on je više nego jasan. Dobijaju podjednako, ~~pravedno~~ ~~razumno~~ ~~pravilno~~ ~~odgovarajuće~~ ~~razumno~~ ~~pravilno~~ ~~odgovarajuće~~ podjednako, svi narodi i narodnosti na Kosovu u Socijalističkoj Republici Srbiji u Socijalističkoj Jugoslaviji, dobija cela radnička klasa, dobijaju svi radni ljudi i građani. Dobijaju upravo oni koji su za socijalistiko samoupravno jedinstveno Kosovo, za jedinstvenu Socijalistiku Republiku Srbiju, za jedinstvenu Socijalistiku Jugoslaviju, ravnopravnu zajednicu jugoslovenskih naroda i narodnosti. Gube određene snage nacionalističke, separatističke, kontrarevolucionarne centralističke, gube svi nacionalizmi, gube neprijateljske snage ovog socijalističkog Kosova, gube neprijateljske snage Socijalističke Republike Srbije i Socijalistike Jugoslavije. To je i normalno i te

snage će uvek gubiti bilo kakvim promenama koje mi budemo i nadalje vršili. Na

Neki su drugovi pre mene učestvujući u raspravi rekli da je poslednjih dana bilo rasprave u ustavnim amandmanima na Ustav Republike Srbije na Predsedništvu SAP Ksoova, na Predsedništvu Pokrjainskog komiteta na rukovodstvima drugih društveno-političkih organizacijama, u opštinama u organizacijama i zajednicama itd. U toj raspravi data je jedinstvena podrška predloženim rešenjima sadržanim u ~~amandmanima~~ amandmanima na Ustav Republike Srbije. Mislim da tu činjenicu kao delegati ovog visokog Kosovskog delegatsko-skupštinskog sistema moramo imati u vidu, to je i naša delegatska obaveza. Mi predstavljamo ovde narode i narodnosti Kosova, predstavljamo radničku klasu Kosova, predstavljamo radne ljude i građane Kosova.

Prema tome, njihovi interesi su i naši interesi.

Skoro se dve godine intenzivno radilo na pripremanju ovih ustavnih amandmana o kojima sada razgovaramo. Kroz demokratsku raspravu, kroz demokratski dialog, kroz suočavanje argumenata, protiv argumenata, različitih mišljenja došlo se konačno do zajedničkih jedinstvenih stavova o svim pitanjima i predlozima utvrdjenim u amandmanima na Ustav Republike Srbije. Zato se oni i do kraja prihvatljivi. Posebno kada se radi o njihovoj prihvatljivosti treba reći da oni predstavljaju po mom dubokom uverenju veliku snagu za izgradjivanje i jačanje jedinstveno-zajedničkog fronta Albanaca, Srba, Crnogoraca, bez toga fronta nema uspešne akcije za menjanje stanja na Kosovu nabolje. U okviru tog i takvog fronta boriće se dosledno za ostvarivanje politike Saveza komunista Jugoslavije o Kosovu, valja jačati jedinstvo, zajedništvo, međunacionalno poverenje, nacionalnu ravnopravnost. Neću ništa novo reći ako kažem nema nam opstanka bez zajedničkog života i bez zajedničkog vodjenja borbe za Kosovo za Srbiju za Jugoslaviju.

Mislim da su drugovi i drugarice koji su neposredno radili na izradi ovih amandmana uložili mnogo truda i zato oni zaslužuju puno društveno priznanje. Ja podržavam u celini predložene amandmane na Ustav Republike Srbije. I verujem da izražavam jedinstveno mišljenje ogromne većine delegata ovog našeg visokog skupštinskog doma ako kažem da ćemo davanjem saglasnosti na predložene amandmane obaviti jedan veliki istoriski posao, izvršiti jedan krupan istoriski čin, čin čiji znači veličinu treba da potvrdi, potvrdiće naša socijalsitička praksa u primeni ustavnih promena.

Hvala.

PRESEDAVAJUĆI

Predlažen da u smislu člana 92. Poslovnika Skupštine se opredelimo, da nam... koji glasi na zajednikoj sednici svih Veća na predlog predsednika ili delegata može se odlučiti da govornik o istom pitanju govori samo jedanput, i može da se odredi vreme trajanja govora.

I sad imam predlog pet minuta na ^{vreme} trajanje govora, trajanje ne važi za druga Jašanicu, pošto je on već bio najavljen preš ovoga, ali za ostale govornike važi, i da se po istom pitanju javimo samo jednom.

Da li se slažete sa ovim?

Ko je za, molim neka digne ruku? (Hvala).

Mislim da je ogromna većina za to.

Ima reč drug Daut Jašanica

DEUT JAŠANICA

Shoqe dhe shokë delegatë,

Unë sot nuk kam parur ndërmend ^{vetë} ~~vetë~~ meqë ditëve të fundit edhe në Kryesinë e Lidhjes Socialiste të Popullit (punonjës të Kosovës dhe në disa kryesi të Lidhjes Socialiste

PRESEDAVAJUĆI

U medjuvremenu smo dobili još devet telegrama koji uglavnom izražavaju podršku i žele uspešan rad kako kažu radni ljudi nove Gajdobre, kod Bačke Palanke žele uspešan jugoslovenski rad. U tom duhu podrške su i drugi telegami iz Medicinskog centra Titova Mitrovica, iz Mesne zajednice Obilića, Kosova-mont Obilić, iz Opštine Vitina, radni ljudi i građani Vitina, Radna organizacija drutšveni standard Elektroprivrede, Radni ljudi RO "Ibar Lepenac" Priština, Savez sindikata "Elektroprivrede" Kosova.

Reč ima Milić Ratko iz Lipljana, a drug Trmkoli se javio za reč.

Ja posle toga imam još jednog, još dvojicu drugova i molim da se predržavamo vremena kao što smo se i opredelili od pet minuta.

MILIĆ RATKO:

Druže predsedniče i drugarice, drugovi delegati.

Mene iznenadjuje ovakva diskusija, ja sam pravo da vam kažem pošao iz baze koja me je poslala na svečanoj sednici, dok ovde diskutujemo o nečemu što naša radnička klasa garantujem ovde ispred moje baze da ovo što ... i pored nekih delegata kod kojih moram da se ogradim, posebno druga Žx Zuke, druga Rize Luke i drugarice iz Prištine ne mogu da se setim imena.

Ja mislim da za ove dve godine ako nam nije jasno šta smo diskutovali i šta smo do sada radili, zar ćemo na ovoj jednoj sednici da objasnimo sve drugovi i drugarice. Moja baza, to je čisto radnička klasa, čisto proizvodna radnička klasa, poljo-privrednici..., neznaju ništa drugo nego za stavove Centralnog

komiteta saveza komunista Jugoslavije, za Predsedništvo državnog i partiskog rukovodstva, posebno sinoć nas je obradovala vest Socijalističkog saveza Pokrajine gde je drug Jašanica dao veliki doprinos i usaglasili sve stavove na Ustav SR Srbije. S toga kažem, da ne dužim, jer nisam neki diskutant, radnik sam čisto i predlažem da se predje na druže predsedniče na usvajanje ~~ustavnih~~ ustavnih amandmana i da više ne diskutujemo o onima o čemu naši radnici uopšte ne prihvataju...

Toliko drugovi.

PRESEDAVAJUĆI:

Hvala, drug Trnkoli ima reč, pa drug RABIT Redžepi pa drug Vitošević i drug Zuka se javlja, ali prema ovoj odluci on bi bio drugi put diskutant.

AVDI TRNKOLI:

Shoqe dhe shokë,

Me duket se sot kur shqyrtojmë dhënjen e pëlqimit unë po flas si delegat i Dhomës Shoqërore-Politike të Kuvendit të RS të Serbisë.

Ne atje nuk kemi qenë pasiv, kemi qenë aktiv me i harmonizu ^{me} me dhënë një progres edhe me mbërrit ato qëllimet të cilat janë qëndrimet e Lidhjes së Komunistëve të Jugosllavisë për një bashkëjetesë ^{dhe} për mos eliminu disa devijime ^{me} që jemi ardhë në situatë në një klimë që e kemi formuar në opinionin shumë dëmë ^{pa} pak kemi reagu në atë vend ku janë ~~gjatë~~... Unë edhe atje kam diskutu edhe kam votu për me u aprovua këtu amendamente, edhe sot i përkrah, nuk kam drejtë votimi.

^{Ketu u cekim} Disa çështje që u hapën këtu vër një dy ^{qenë de f'i përmasat} ~~trishë me~~ i dhënë sot ato pyetje që nëk kanë qenë kur u lëshu në diskutim

PREDSEDAVAJUĆI:

Hvala druže Rabite, drug Vitošević

TOMAS VITOŠEVIĆ:

Druže predsedniče, drugarice i drugovi delegati.

Bez obzira što je naš predsednik rekao da je pet minuta najviše za diskusiju, ja mislim da ću to završiti za jedan minut.

Drug Mejdi Uka, član Komisije za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu naše Skupštine u svom izlaganju na današnjoj sednici govorio je o nejasnoći amandmana XLVII. Tačno je to da je on pitao, međjutim kad je dobio potvrđan odgovor ili potvrđno objašnjenje kako da kažem od strane potpredsednika Skupštine Cemilja Sahatćiu, mi smo jednoglasno na komisiji usvojili ustavne amandmane na Ustav Socijalsitičke Republike Srbije od XX IX do XLIX~~X~~ toliko. Ja kao delegat ove Skupštine u potpunosti podržavam uvodno izlaganje našeg predsednika i ustavne amandmane od IX do XLIX, a podržavaju i ostali delegati naše Skupštine sa teritorije Opštien Orahovac.

Ja sam toliko imao.

PREDSEDAVAJUĆI

Drugarica Valjbone Raci.

VALJBONE RACI:

Shok kryetar, shoqe dhe shokë delegatë,

Nuk e kam ndërmend të diskutoj se prej barës prej aga ^{ve më ka}
~~teleguan~~ ^{u parqit} Flamur Goranci edhe i paraqiti atopërkrahjet
~~i vetëm dual diskutim~~ ^{cili} komunës së Gjakovës lidhur me këto amendamente.

Pyetja tjetër - amendamenti XLII thotë "Çlana Pred-
sedništva SFRJ iz Socijalističke Republike Srbije bira i razrešava
Skupština SR Srbije tajnim glasanjem" ~~pa e pyes~~ ku është fjala
e Kuvendit Krahinor ^{te} Vojvodinës dhe ^{te} Kosovës e ^{siç detyrë} ~~dijmë~~ së shpejti
do t'i kemi edhe zgjedhjet e përfaqësuesve nga kjo Krahinë në Krye-
sinë e RSFJ, prandaj me intereson personalisht si do të shkojnë këto
zgjedhje, ^{kye} këtu nuk po përmendet këtu po ^{është fjala} thotë në përgjithësi në
Republikën Socialiste të Serbisë.

Palendnerit.

PRESEDAVAJUČI:

Da se nebi ...kratko, da ja odgovorim, ja mislim da je
jasno, kad se tiče ovog pitanja oko ravnopravne upotrebe jezika,
mislim da ~~imam u mom uvodnom izlaganju~~ imam u mom uvodnom izlaganju
i u izlaganju druga Susurija, jer zaista tom pitanju posvećena
velika pažnja i daje određene odgovore, a Republika svakako donosi
zakon, jer narodnosti ne žive samo na području Pokrajine, nego žive
i u samoj Republici. A ovo drugo pitanje Skupština SR Srbije bira
člana Predsedništva u SFRJ koji predstavlja ~~u~~ celoj Republici,
ali Pokrajine, sozirom da su konstitutivni element Federacije, ova
Skupština će kao i Skupština Vojvodine birati svog člana u Pred-
sedništvu SFRJ., na shodno Ustavu Kosova. Pokrajine.

Ima reč Milosav Milojević

MILOSAV MILOJEVIĆ:

Drugarice i drugovi,

Prvo da kažem da u potpunosti podržavam uvodno izlaganje
druga predsednika i predlog Amandmana na Ustav Socijalističke Repu-
blike Srbije. Više sam se javio za to, za reč da ukratko kažem,

... da smo imali dosta vremena. Vodili smo javnu raspravu oko ovih predloga amandmana, neposredno kod svih gradjana, kod svih radnih ljudi u svim mestima, u svim mesnim zajednicama itd. bili smo svi uključeni i mislim da je bilo dosta vremena da se shvati šta se želi šta se hoće.

Ja sam hteo više da se javim za to, da apelujem na sve drugove i drugarice delegate da preovladava razum medju svima nama, Ja mislim ipak mi smo birani od tih naših radnih ljudi i gradjana koji su nama dali poverenje. Naši radni ljudi i gradjani i svi pojedinci ne mogu možda da shvate svaki detalja, pa ni mi sami a sigurno mi možemo više nego ukupno svi, mislim... i u tom smislu nebi trebali da izneverimo poverenje naših radnih ljudi i gradjana. Mislim da je dosta bilo podela, dosta je bilo dilema itd. Mislim, da sada treba da je nama svima jasno da više nebi trebalo da imamo ni podela, niti dilema. Vidite najviši organ Saveza komunista Jugoslavije i ceo Savez komunista Jugoslavije i Predsedništvo Saveza komunista Kosova i Predsedništvo Kosova i Srbije i Savez komunista Srbije itd., imaju jedinstvene stavove oko toga, i sigurno da se o tome razmišljalo.

Ovaj Ustav koji će se usvojiti , odnosno mi ćemo dati danas na njega saglasnost, ja sam u to ubedjen 99 posto. Sigurno da ljudi imaju pravo da diskutuju, ali kad vide ja mislim da će prevladati, na kraju prevladat će razum kod svih nas delegata da se ovo stanje danas prevaziđe. Jer čemu te podele, čemu te razmerice itd., dosta je toga bilo. Mi smo većito na ovom području živeli zajedno i albanci, i srbi, i crnogorci i turci i muslimani itd., Ovaj nam Ustav garantuje da ćemo živeti još u većoj slozi, na celom Kosovu u celoj Republici i Jugoslaviji. I u tom smislu sam hteo stvarno da apelujem i kao čovek, kao stariji čovek i kao komunista i kao delegat na sve drugove, na sve drugarice da budemo danas jedinstveni, da ovo bude stvarno svečani deo što je rekao drug predsednik, da

imamo dosta tih zadataka i u proizvodnji i van proizvodnje i td. gde treba da se svi angažujemo, i da pojedincima kome dovoljno nije bilo jasno da se to i dalje objasni itd. A ja sam ubedjen da će praksa vrlo brzo potvrditi da je ovo potpuno ispravan put kojim mi idemo i da će se uveriti svi oni, pa i oni koji momentalno nisu mogli da shvate ovu situaciju da će se uveriti da je ovo pravi put, to će praksa da dokaže.

Eto toliko sam imao družu predsedniče.

PRESEDAVAJUĆ:

Hvala družu Milasave.

Reč ima drug Kurteš Salihu.

KURTEŠ SALIHU:

PRESEDAVAJUĆI:

xw
Pošto se niko više ne javlja za reč, stavljam predlog Komisije za ustavna pitanja o tome da se da saglasnost na tekst amandmana od IX do XLIX na Ustav Socijalističke Republike Srbije na glasanje.

Ko je za, molim neka digne ruku? (Hvala).

Mo je protiv? (10 je protiv)

Ima li uzdržanih? (ima dva uzdržana).

Konstatujem da je Skupština Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosova dala saglasnost na tekst amandmana, nakon demokracke rasprave i ovakvog završetka naše Skupštine dozvolite mi da samo nekoliko napomena kažem.

Verujem da će ovaj trenutak biti prekretnica za stabilizaciju stanja na Kosovu, kao što verujem da će ove promene Ustava Socijalističke Republike Srbije biti doprinos istinskoj ravnopravnosti naroda i narodnosti i da su one u interesu radničke klase. Zato mislim da posle ovog čina se okrenemo ... medjunacionalnih odnosa, da se okrenemo radu i stvaralašvu jer nas samo to stvara istinsku perspektivu.

Sa ovim smo završili prvu tačku dnevnog reda. Obaveštavam delegate da su predstavnici Veća Skupštine SAP Kosova dogovorili da održe zajedničku dogovorenu sednicu sva tri veća. I sada bi trebali da se dogovorimo u koje vreme, da li 20 minuta pauze.